

ДНЕВНИКЪТЪ

(СТЕНОГРАФИЧЕСКИ)

НА

IX^{то} ОБИКНОВЕННО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

(ТРЕТА РЕДОВНА СЕСИЯ.)

XXIX заседание, Сръда, 2-й Декемврий 1898 год.

(Отворено въ 2¼ часътъ слѣдъ пладнѣ, подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя Д-ръ Георги Янколовъ.)

Прѣдсѣдателъ: (Звъни.) Засѣданието се отвари.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете имената на г-да прѣдставителитѣ, за да се види: кой присѣтствува и кой отсъствува отъ днешното засѣдание.

Секретарь Воби Лафчиевъ: (Прочита списъка.) Отсъствуватъ г-да прѣдставителитѣ: Атанасъ Д. Шевкеновъ, Атанасъ П. Краевъ, Георги Губидѣяниковъ, Димитрь Сжселовъ, Иванъ Ев. Гешовъ, Коста Стефановъ, Михаилъ Х. Славчевъ, Петко Катрановъ, Хаджи Вандо Вобшевски, Цони Георгиевъ и Юрданъ Йоновъ.

Прѣдсѣдателъ: Въ днешното засѣдание отсъствуватъ 11 народни прѣдставители; има, значи, нужното число прѣдставители, за да се пристъпи къмъ разглеждане въпроситѣ, поставени на дневния редъ.

На дневенъ редъ имаме:

I. Първо четение на: 1) прѣдложението за продажбата на мѣстността „Малкъ-Геренъ“, Анхиалска околия, за прѣобръщане въ солници, и 2) законопроекта за прѣкрътиване кражбата на добитъка.

II. Утвърждение контракта за единъ авансъ отъ 10 милиона лева златни, сръщу частъ отъ V-та опция отъ държавния ипотекаренъ заемъ отъ 1892 год. и остатъка отъ II-та опция на държавния заемъ отъ 1896 год.

III. Докладъ отъ комисията, по изработване проекто-правилника за вътрѣшния редъ на Народното Събрание.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете прѣдложението за продажбата на мѣстността „Малкъ-Геренъ“, за прѣобръщане въ солници.

Секретарь Воби Лафчиевъ: (Чете.)

„Изложение на мотивитѣ

върху прѣдложението за продажбата на мѣстността „Малкъ-Геренъ“, Анхиалска околия, за прѣобръщане въ солници.

Анхиалскиятъ Градски Съвѣтъ, по исканieto на 124 души Анхиалски граждани, по занятии солопроизводители, е постановилъ съ протоколъ № 33/95 год., щото мѣстността подѣ название „Малкъ-Геренъ“, състояща отъ около 135 декара, находяща се около Анхиалското солено езеро и съставляюща частъ отъ градската мера, да се отстъпи на изброенитѣ въ рѣчении протоколъ лица, съ цѣль да имъ прѣобръщатъ на солници и да платятъ въ полза на градската каса една сума, която Съвѣтътъ цѣль относилъ да опрѣдѣли. Този протоколъ, като е билъ прѣдставенъ за утвърждение въ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, послѣдното, прѣди да распореди за утвърдението му по надлѣжния редъ, е поискало мнѣнието на повѣренното ми министерство по прѣдмета.

Повѣренното ми министерство, като е взело въ внимание Закона за земитѣ, споредъ който меритѣ не могатъ да се отчуждаватъ и прѣобръщатъ въ друго употрѣбление нито отъ общинитѣ, на които сж отстъпени за ползуване, нито отъ правителството, освѣнъ по законодателенъ редъ; отъ друга страна, като е имало прѣдъ видъ, че просителитѣ солопроизводители, изброени въ протокола № 33, сж хора, които иматъ нужда отъ работа за прѣхрана на сѣмействата си; че съ отварянието на нови солници ще се даде възможность да оползотворятъ най-добрѣ своя трудъ и да увеличатъ производството на солта въ страната, което

съставлява едно важно въ икономическо отношение дѣло; че градската община нѣма нужда отъ мѣстността „Малък-Геренъ“, макаръ и да съставлява частъ отъ мерата ѝ, — отнесло се съ ходатайство за удовлетворение просителитѣ въ Министерския Съвѣтъ, който е уважилъ това ходатайство и е рѣшилъ продаването мѣстността „Малък-Геренъ“ по изложения въ настоящето предложение начинъ и съ условие, щото тая продажба да се внесе за подобрене въ Народното Събрание.

Въ изпълнение на това задължение, имамъ честь да прѣдставявамъ настоящето предложение, като моля г-да народнитѣ прѣдставители да го подобрятъ и вотиратъ.

Министръ на Финансите: Т. Теодоровъ.

Прѣдложение

по продажбата на мѣстността „Малък-Геренъ“, Анхиалска околия, за прѣобръщане въ солници.

1. Изброенитѣ въ протокола на Анхиалския Градски Съвѣтъ подъ № 33 мѣста, находящи се въ землището на сжщата община, въ мѣстността „Малък-Геренъ“, да се отстъпятъ на лицата отъ българско подданство, изброени въ сжщия протоколъ, за да ги прѣвържатъ въ солници за произвеждане на морска соль, за своя частна смѣтка и полза.

2. Приобрѣтателитѣ на указанитѣ въ прѣдшествующия параграфъ мѣста за солници се задължаватъ да заплатятъ въ полза на държавното съкровище за стойностъ на отстъпенитѣ имъ мѣста по петдесетъ (50) лева единия декаръ съ височина отъ единъ до петдесетъ (50) сантиметра и по четридесетъ (40) лева съ височина отъ петдесетъ (50) сантиметра на горѣ;

3. Приобрѣтателитѣ на въпроснитѣ мѣста за солници се лишаватъ отъ правото да ги продаватъ или залагатъ въ разстояние на десетъ (10) години, слѣдъ истичанието на който само срокъ ще станатъ пълни тѣхни притежатели;

4. Отстъпенитѣ по рѣшението на Анхиалския Градски Общински Съвѣтъ мѣста за солници, въ сжщата мѣстность, въ полза на чужди подданици, се отнематъ обратно, като имъ се повържатъ само полезно направенитѣ разности;

5. Отнетитѣ отъ чужди подданици мѣста за солници, както и онѣзи мѣста, които слѣдъ удовлетворението изброенитѣ въ протокола № 33 на Анхиалския Градски Общински Съвѣтъ лица сж останали свободни въ мѣстността „Малък-Геренъ“, да се продажатъ на публиченъ търгъ въ полза на държавното съкровище, като мѣста за солници;

6. Добитата сума отъ продажбата на мѣстата и отъ търга, слѣдъ исплащане расходитѣ, направени отъ сегошнитѣ имъ обработвачи, чужди подданици, които расходи ще се опрѣдѣлятъ отъ една експертна комисия, да се внесе на приходъ въ държавното съкровище“.

Прѣдседателъ: Има ли нѣкой да иска думата по това прѣдложение? (Никой не иска думата.) Пристапваме къмъ гласуване. Моля ония г-да народни прѣдставители, които приематъ по принципъ прѣдложението по продажбата на мѣстността „Малък-Геренъ“, Анхиалска околия, за

прѣобръщане въ солници, и сж съгласни да се испрати на надлѣжната комисия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Понеже г-нъ Министрътъ на Търговията и Земледѣлието отсъствува, ще прѣредимъ законопроекта за прѣкрътиване кражбата на добитъка и ще минемъ по-нататъкъ къмъ дневния редъ. Г-нъ секретарьтъ ще прочете прѣдложението за подобрене контракта за аванса отъ 10 милиона лева.

Секретарь Воби Лафчиевъ: (Чете.)

„Прѣдложение

до IX-то Обикновено Народно Събрание, III редовна сесия, за подобрене контракта сключенъ между правителството отъ една страна, и Парижската и Нидерландска Банка, Парижската Международна Банка и Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитѣ земи, отъ друга, за отпущанието на правителството, срѣщу частъ отъ V-та опция на 6% държавенъ ипотекаренъ заемъ отъ 1892 год. и срѣщу остатъка отъ II-та опция на 5% държавенъ заемъ отъ 1896 год. единъ авансъ отъ 10 милиона лева златни.

Въ началото на мѣсець Мартъ г. г., Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитѣ земи упражни остатъка отъ IV-та опция на 6% държавенъ ипотекаренъ заемъ отъ 1892 год., но произведението отъ 17,950.000 л. зл. номинални послужки за издължение двата аванса отъ 10 и 5 милиона лева зл., които сжщата Банка, Парижката и Нидерландска Банка и Парижската Международна Банка бѣхж направили до него врѣме на Княжеското правителство за строитѣ въ желѣзнопътни линии и портове прѣвъ 1896 и 1897 години и за които надлѣжнитѣ прѣдложения бѣхж своевременно внесени въ Народното Събрание и подобрени въ сеситѣ му прѣвъ 1896 и 1897 години; така щото, отъ произведението на горната опция, слѣдъ издължението на аванситѣ и лихвитѣ имъ, нищо не остана на разположение за постройкитѣ прѣвъ текущата година.

При това положение, правителството трѣбваше или да сключи, макаръ и врѣменно и съ не до тамъ износни условия, единъ заемъ, та да може, поне отчасти, да удовлетвори прѣвъ текущата година, прѣдприемачитѣ на постройкитѣ, догдѣто намѣри пари съ по-вигодни условия, или же да спре постройкитѣ. Спирането на постройкитѣ щѣше да причини загуби на прѣдприемачитѣ, тъй като работитѣ бѣхж много напреднали. То щѣше да се отрази злѣ на държавния кредитъ и съкровището щѣше да плаща много по-големъ лихви, отъ колкото ако се направи единъ малък заемъ. Затова, правителството сключи съ Bresslauer Disconto-Bank, въ гр. Берлинъ, единъ врѣмененъ заемъ отъ 3,689.700 л. зл., за които заплатихме 260.562 л. 77 ст. за лихви, прѣводъ, гербовъ сборъ и комисіона, или вѣщко, заедно съ главницата, 3,950.262 л. 77 ст. Въ това врѣме се подновихж прѣговоритѣ съ горѣпомянатитѣ три банки за отпущанието на Княжеското правителство единъ авансъ отъ 10 милиона лева зл. съ 6% годишна лихва и се

склучи тукъ приложения контрактъ. Тоя авансъ се получи и похарчи вече една часть (3,950.262 л. 77 ст.) за издължение навълно дългътъ ни къмъ помѣжтата Bresslauer Disconto-Bank, въ гр. Берлинъ; а останалата по-голяма часть — за строящитъ се желѣзнопътни линии и портове, безъ да се спиратъ постройкитъ.

Като се надѣж, че г-да народнитъ прѣдставители ще уважатъ съображенията, по които правителството на-

прави горния авансъ отъ 10 милиона лева зл., може ги да одобритъ съставения за цѣльта контрактъ, както и направеното отъ произведението му исплащане на приврѣмения заемъ отъ Bresslauer Disconto-Bank.“

София, 17-й Ноември 1898 год.

Министръ на Финанситъ: Т. Теодоровъ.

Контрактъ.

Между долъподписанитъ: Негово Прѣвѣсходителство Т. Теодоровъ, Финансовъ Министръ на Княжество България, дѣйствуещъ отъ името и за смѣтка на българското правителство, надлъжно упълномощенъ за сключване на настоящия контрактъ съ постановление на Министерския Съвѣтъ на българското правителство отъ 1/13 Юлий 1898 год., единъ екземпляръ отъ което се прилага при настоящия контрактъ,

отъ една страна, и

1. Парижката и Нидерландска Банка, анонимно дружество съ капиталъ отъ 62½ милиона лева, имѣюща сѣдалището си въ Парижъ 3, улица д'Антенъ;

2. Парижката Международна Банка, анонимно дружество, съ капиталъ отъ 40 милиона лева, имѣюща сѣдалището си въ Парижъ, 3 и 5, ул. Сенъ-Жоржъ;

3. Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитъ земи, анонимно дружество, съ капиталъ отъ 40 милиона флоринга, имѣюща сѣдалището си въ Виена,

отъ друга страна,

горѣказанитъ банки прѣдставлявани за сключването на настоящия контрактъ отъ г-на Алфонсъ Фредериксъ, надлъжно упълномощенъ за тази цѣль съ три пълномощия отъ 14-й Юлий, 6-й Юлий и 8-й Юлий 1898 год., отъ които се прилага при настоящия по единъ екземпляръ,

се уговори и сключи слѣдующето:

Чл. I. Контрагентитъ отъ втората страна се съгласяватъ чрѣзъ настоящия контрактъ да отпуснатъ на българското правителство, което приема единъ авансъ отъ десетъ милиона лева.

Чл. II. Сумата на този авансъ ще се държи на разположението на българското правителство, въ Парижъ, съгласно условията и гаранциитъ, прѣдвидени въ долъзначенитъ чл. чл. V и VI:

1. За една сума отъ петъ милиона лева, на двадесетий Юлий хилядо осемстотинъ деветдесетъ и осма година (н. ст.).

2. За остатъка отъ петъ милиона лева, на двадесетий Септември хилядо осемстотинъ деветдесетъ и осма година (н. ст.).

Ако по исканието на българското правителство сумитъ трѣбва да се държатъ на негово разположение въ Виена, София или гдѣто и да е другадѣ, то разноскитъ и рискътъ

Contrat.

Entre les soussignés: Son Excellence Monsieur Th. Théodoroff, Ministre des Finances de la Principauté de Bulgarie, agissant au nom et pour le compte du Gouvernement Bulgare, dûment autorisé aux fins des présentes par une décision du Conseil des Ministres du Gouvernement Bulgare en date du 1/13 juillet 1898, dont une expédition est annexé aux présentes,

d'une part, et

1. La Banque de Paris et des Pays-Bas, Société anonyme au capital de 62½ millions de francs dont le siège social est à Paris, 3, Rue d'Antin;

2. La Banque Internationale de Paris, Société anonyme au capital de 40 millions de francs, dont le siège est à Paris, 3 et 5, Rue Saint-Georges;

3. La Banque Impériale, Royale Privilegiée des Pays Autrichiens, Société anonyme au capital de 40 millions de florins, dont le siège social est à Vienne,

d'autre part;

les dites Banques représentées aux fins des présentes par Monsieur Alphonse Frédéric, dûment autorisé à cet effet, en vertu de trois procurations en date des 14 juin, 6 juillet et 8 juillet 1898, dont une expédition est annexée aux présentes,

il a été convenu et arrêté ce qui suit:

Art. I. Les contractants de seconde part consentent, par ces présentes, au Gouvernement Princier de Bulgarie, qui accepte, une avance de dix millions de francs.

Art. II. Le montant de cette avance sera tenu à la dispositions du Gouvernement Bulgare, à Paris, dans les conditions et avec les garanties prévues aux articles V et VI ci-dessous:

1. Pour une somme de cinq millions de francs, le vingt juillet mil huit cent quatre-vingt-dix-huit (n. s.)

2. Pour le solde de cinq millions de francs, le vingt Septembre mil huit cent quatre-vingt-dix-huit (n. s.).

Dans le cas où, sur la demande du Gouvernement Bulgare, les fonds devraient être mis à sa disposition, à Vienne, Sofia ou toute autre place, tous frais et risques de

за прѣносъ, обмѣна, прѣбращане или застраховане, или каквито и да би били други разности ще бждѣтъ за смѣтка на българското правителство.

Чл. III. Авансиранитѣ суми ще бждѣтъ оставени на расположението на българското правителство слѣдъ като се спадне лихвата, прѣсмѣтната по 6% годишно, за отъ денѣтъ, въ който тѣзи аванси се оставѣтъ на расположението на българското правителство до денѣтъ на падежитѣ, означени по-долѣ.

Чл. IV. Българското правителство се задължава да исплати главницата на авансиранитѣ суми и разноснитѣ, ако има таквизъ, въ разстояние на шестъ мѣсеца отъ денѣтъ, въ който се оставѣтъ тѣзи суми на расположението на българското правителство, т. е.: за първитѣ петъ милиона, на двадесетий Януарий хилядо осемстотинъ деветдесетъ и девета година и за вторитѣ петъ милиона, на двадесетий Мартъ хилядо осемстотинъ деветдесетъ и девета година.

Исплащанието на главницата, на разноснитѣ и другитѣ прибавѣчни, ако има таквизъ, ще стане въ Парижъ, въ левове, и всичкитѣ разности за прѣвода на сумитѣ въ Парижъ ще бждѣтъ за смѣтка на българското правителство.

Чл. V. Срѣщу сумитѣ авансирани по настоящия контрактъ, българското правителство ще издаде съкровищни бонове за една номинална сума отъ десетъ милиона лева. Тѣзи съкровищни бонове ще бждѣтъ издадени съ шестъ-мѣсеченъ падежъ, считанъ отъ датата когато заемателитѣ извършѣтъ вноскитѣ; т. е., първитѣ петъ милиона лева — съ падежъ двадесетий Януарий хилядо осемстотинъ деветдесетъ и девета година (н. ст.) и вторитѣ петъ милиона лева — съ падежъ двадесетий Мартъ хилядо осемстотинъ деветдесетъ и девета година (н. ст.)

Тѣзи бонове ще бждѣтъ платими въ Парижъ и раздѣлени на таквизъ отрѣзки, каквито Парижката Международна Банка опрѣдѣли; тѣ ще бждѣтъ вржчени на Парижката Международна Банка срѣщу вноскитѣ на сумитѣ оставени на расположеие на българското правителство и ще бждѣтъ обгербовани, за смѣтка на българското правителство, съ французския гербовъ сборъ за цѣннитѣ книжа.

Освѣнъ тѣзи десетъ милиона лева, българското правителство се задължава формално да не издава до 1/13 Януарий 1899 год. други бонове за повече отъ четири и половина милиона лева номинални; така щото, сумата на боновитѣ, пусянѣти въ обрѣщение доказаната дата 1/13 Януарий 1899 г., исключая упоменжтитѣ въ настоящия членъ бонове за десетъ милиона, да не надминава по някой начинъ сумата отъ шестъ милиона лева.

Чл. VI. За обезпечаване исплащането на главницата и разноснитѣ, ако има таквизъ, на авансиранитѣ суми, българското правителство дава още отъ сега въ залогъ, който се приема отъ втората договоряюща страна:

1. Двадесетъ седемъ хиляди осемстотинъ облигации на приносителя по 500 л. отъ 6% български заемъ отъ 1892 год., снабдени съ купонитѣ на 1/13 Януарий 1899 г. и носещи нумерата означени въ приложената къмъ настоящия

transfert, de change, d'expédition ou d'assurances ou tous autres frais quelconques seront à la charge du Gouvernement Bulgare.

Art. III. Les sommes avancées seront mises à la disposition du Gouvernement Bulgare sous escompte d'un intérêt calculé au taux de six pour cent l'an, depuis le jour où ces avances seront mises à la disposition du Gouvernement Bulgare jusqu'au jour des échéances ci-après indiquées.

Art. IV. Le Gouvernement Bulgare s'engage à rembourser le montant des sommes avancées en principal et frais s'il y a lieu, six mois à dater de la mise de ces sommes à la disposition du Gouvernement Bulgare, soit pour les premiers cinq millions de francs, le vingt Janvier mil huit cent quatre-vingt-dix-neuf et pour les seconds cinq millions de francs, le vingt Mars mil huit cent quatre-vingt-dix-neuf.

Le remboursement en principal, frais et accessoires, s'il y en a, aura lieu à Paris, en francs, tous frais de remise des fonds à Paris étant à la charge du Gouvernement Bulgare.

Art. V. En représentation des sommes avancées en vertu du présent contrat, le Gouvernement Bulgare émettra des bons du trésor pour une somme nominale de dix millions de francs. Ces bons du trésor seront créés à six mois de date des versements des prêteurs, savoir cinq millions de francs à la date du vingt Janvier mil huit cent quatre-vingt-dix-neuf (n. s.) et cinq millions de francs à la date du vingt Mars mil huit cent quatre-vingt-dix-neuf (n. s.)

Ils seront payables à Paris et divisés en telles coupures que la Banque Internationale de Paris indiquera. Ils seront remis à la Banque Internationale de Paris contre versement des sommes mises à la disposition du Gouvernement Bulgare et seront revêtus, aux frais du dit Gouvernement, des timbres d'effets français.

En dehors de ces dix millions de francs, le Gouvernement Bulgare s'engage formellement à n'émettre jusqu'au 1/13 Janvier 1899 des bons du trésor que jusqu'à concurrence d'une somme nominale de quatre millions cinq cent mille francs de telle sorte, qu'en aucun cas, le montant des bons du trésor mis en circulation jusqu'à la dite date du 1/13 Janvier 1899, ne puisse, en dehors des 10 millions de francs, dont il est question au présent article, dépasser une somme de six millions de francs.

Art. VI. A la garantie du remboursement des sommes avancées en principal et frais, s'il y a lieu, le Gouvernement Bulgare affecte d'ores et déjà, à titre de nantissement, ce qui est accepté par les contractants de seconde part:

1° Vingt sept mille sept cents obligations de 500 francs au porteur de l'Emprunt Bulgare 6% de 1892, munies du coupon du 1/13 janvier 1899 et portant les numéros indiqués au bordereau annexé aux présentes. Ces

контрактъ бълѣжка. Тѣзи облигации съставляватъ часть отъ 24,400.000-тѣ л. номинални отъ казанія заемъ, върху които Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитѣ земи има, на основание прѣдварителни съглашения, право на опция до 1/13 Декемврий 1898 год.

2. Дванадесетъ хиляди двѣстѣ деветдесетъ и деветъ облигации на приносителя по 500 л. отъ 5% *български заемъ отъ 1896 год.* снабдени съ купона на 1/13 Януарий 1899 год.

Горѣозначенитѣ титри ще се прѣдаждѣтъ на контрагентитѣ отъ втората страна по слѣдующия редъ:

1. Двадесетъ хиляди облигации отъ 6% *български заемъ отъ 1892 год.* най-късно до двадесетий Юлий 1898 год. (н. ст.), и то слѣдъ като се остави въ разположение на българското правителство първата сума отъ петъ милиона лева.

2. Остатъкътъ отъ облигациитѣ на 6% *български заемъ отъ 1892 год.*, т. е. седемъ хиляди седемстотинъ облигации и дванадесетъ хиляди двѣстѣ деветдесетъ деветъхъ облигации отъ 5% *български заемъ отъ 1896 год.*, на двадесетий Септемврий 1898 год. (н. ст.), и то слѣдъ като се остави на разположение на българското правителство втората сума отъ петъ милиона лева.

Вишепоменжитѣ титри, приготвени въ надлѣжната за търговско обръщение форма, ще бждѣтъ вложени въ една специална за гаранция каса у Парижската Международна Банка, или въ такива каси, които тя ще укаже въ Парижъ или въ странство.

Подразбира се, че купонитѣ, на които надеждъ се пада прѣди исплащанieto на настоящия авансъ, ще останѣтъ собственостъ на българското правителство. Таквиѣ купони ще бждѣтъ отръзвани и прѣдавани на българското правителство отъ Парижската Международна Банка.

Ако Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитѣ земи упражни въ промежутка отъ днесъ до 1/13 Декемврий 1898 год. опцията си върху 24,400.000-тѣхъ лева номиналець капиталъ отъ 6% *български заемъ отъ 1892 год.*, то въ такъвъ случай тѣзи облигации, съгласно чл. V на контракта отъ 15/27-й Октомврий 1892 год. ще ѣ бждѣтъ прѣдадени ведно съ първия купонъ, който иде слѣдъ декларацията; а Имп. Кр. Прив. Банка на Австр. земи ще трѣбва, отъ своя страна, да държи сѣтка на българското правителство за тази часть отъ купона, която е истекла до деньтъ на поеманieto на опцията.

Чл. VII. Прѣдъ видъ на отстъпления съгласно настоящия контрактъ авансъ на българското правителство, това послѣдното отстъпва още отъ сега на контрагентитѣ отъ втората страна правото да откупѣтъ дванадесетъ хиляди двѣстѣ деветдесетъ деветъхъ облигации отъ 5% *български заемъ отъ 1896 год.*, за които става рѣчь въ прѣдидущия членъ.

Това право, макаръ и отстъпено още отъ сега, не може да бжде упражнено отъ контрагентитѣ на втората страна прѣди 20-й Септемврий 1898 год. (н. с.). Ако обаче,

obligations font partie des 24,400.000 francs, capital nominal du dit emprunt, sur lesquels, en vertu d'accords antérieurs, la Banque Impériale Royale Privilegiée des Pays Autrichiens a un droit d'option jusqu'au 1/13 Décembre 1898.

2. Douze mille deux cent quatre-vingt-dix-neuf obligations de cinq cents francs au porteur de l'*Emprunt Bulgare 5% 1896*, munies du coupon du 1/13 Janvier 1899.

Les titres ci-dessus seront remis aux contractants de seconde part, savoir:

1. Vingt mille obligations de l'*Emprunt Bulgare 6% 1892*, au plus tard le vingt Juillet 1898 (n. s.) et contre mise à la disposition du Gouvernement Bulgare de la première somme de cinq millions de francs.

2. Le solde des obligations de l'*Emprunt Bulgare 6% 1892*, soit sept mille sept cents obligations et les douze mille deux cent quatre-vingt-dix-neuf obligations de l'*Emprunt Bulgare 5% 1896*, le vingt Septembre (1898 n. s.) et contre mise à la disposition du Gouvernement Bulgare de la seconde somme de cinq millions de francs.

Les titres ci-dessus, en la forme négociable, seront déposés sous un dossier spécial de garantie chez la Banque Internationale de Paris, ou dans telles caisses qu'elle indiquera à Paris ou à l'étranger.

Il est bien entendu que les coupons arrivant à échéance avant le remboursement de la présente avance resteront la propriété du Gouvernement Bulgare. Ils seront détachés et remis au Gouvernement Bulgare par les soins de la Banque Internationale de Paris.

Dans le cas où la Banque Impériale Royale Priv. des Pays Autrichiens lèverait, d'ici au 1/13 Décembre 1898, son option sur frs 24,400.000 capital nominal de l'*Emprunt Bulgare 6% de 1892*, ces titres, conformément à l'article V du contrat du 15/27 Octobre 1892, lui seront livrés avec le premier coupon suivant la déclaration d'option attaché, la Banque Impériale Royale Privilegiée des Pays Autrichiens, ayant à tenir compte au Gouvernement de la portion du coupon courue jusqu'au jour de la prise de livraison.

Art. VII. En raison de l'avance consentie par les présentes au Gouvernement Bulgare, ce dernier concède d'ores et déjà aux contractants de seconde part le droit de se rendre acquéreurs des douze mille deux cent quatre-vingt-dix-neuf obligations de l'*Emprunt Bulgare 5% 1896*, dont il est question à l'article précédent.

Ce droit bien que concédé dès à présent, ne pourra être exercé par les contractants de seconde part qu'à partir du vingt Septembre 1898 (n. s.). Toutefois, dans le cas où

контрагентитѣ отъ втората страна би пожелали да упражнятъ това право прѣди тази дата, то въ такъв случай тѣ ще трѣбва да се споразумѣтъ за това съ българското правителство.

Това право истича на 20-й Февруарий хилядо осемстотинъ деветдесетъ и девета година (н. с.); то се отстъпва на контрагентитѣ отъ втората страна по цѣна отъ осемдесетъ и седемъ на стотѣхъ него и може да бѣде упражнено на всѣка минута прѣзъ течението на горѣпоменхтия срокъ исцѣло или на части, на единъ или на нѣколко пѣти, безъ да се гледа на извършениѣ погашения. Прѣдаването на титритѣ, за които втората контрактующа страна се обяви за купувачъ, ще става въ Парижъ, като се връчатъ окончателни облигации, снабдени съ първи купонъ, който иде слѣдъ декларацията за покупката и облъпени, на смѣтка на българското правителство, съ български гербови марки, ако това е нужно. Тѣзи титри трѣбва да бѣдатъ приемани по пореденъ номеръ, послѣдователно съ прѣдаването.

Декларациятѣ за упражнението исцѣло или по части на това право за опция ще ставатъ чрѣзъ прѣпоръчани писма, отправени до българското правителство отъ Парижката Международна Банка.

Чл. VIII. Въ случай, че прѣди падежитѣ на настоящия авансъ се упражнятъ отъ респективнитѣ имъ ползватели една отъ двѣтѣ опции, а именно: опцията за 12.299-тѣхъ облигации отъ 5% български заемъ отъ 1896 год., която е прѣдметъ на горѣпоменхтия чл. 7-й, и опцията за 24.400.000-тѣхъ л. номиналенъ капиталъ отъ 6% български заемъ отъ 1892 год., сиомвѣжта въ 2-та алинея на горѣпоменхтия чл. VI, то фондоветѣ, произходящи отъ упражнението на тѣзи опции, ще бѣдатъ прѣди всячко употребени въ дължимия разхѣръ за незабавното издължение капиталътъ и разноскитѣ, ако има таквизъ, които по силата на настоящия контрактъ българското правителство се намерѣше, че дължи въ този моментъ на контрагентитѣ отъ втората страна.

Чл. IX. Ако, вѣлѣдствие упражнението на опциитѣ, настоящиятъ контрактъ се исплати прѣди падежитѣ, както е казано въ горѣпоменхтия чл. VIII, то, по причина на тоя прѣдварително исплащане, контрактующитѣ Банки трѣбва да завѣржатъ българското правителство съ лихвитѣ, 5% годишно, върху главницата на аванса. Обаче тѣзи лихви ще почнатъ да текатъ само слѣдъ датата на втората ликвидация на цѣнитѣ книжа въ Парижката официална пилца, смѣтнато отъ деньтъ, въ който това прѣдварително исплащане би станжло, съ единъ минимумъ отъ три недѣли.

Чл. X. Въ случай, че авансътъ не се исплати на опрѣдѣлениятѣ падежи, то дължимитѣ тогава отъ българското правителство суми срѣщу капитала на аванса и разноскитѣ, ако има таквизъ, ще носятъ, по право, до пълното имъ исплащане, една лихва отъ седемъ на стотѣхъ годишно и втората договоряща страна ще може, осемъ дни слѣдъ испращането на едно прѣпоръчано писмо до Негово прѣвѣходителство Финансовия Министръ на българското правителство да, пристѣпи, чрѣзъ всички агенти и по всички

les contractants de seconde part désireraient exorcerc ce droit avant cette date, ils auraient à s'entendre à cet effet avec le Gouvernement Bulgare.

Ce droit arrivera à échéancé le vingt Février 1899 (n. s.). Il est concédé aux contractants de seconde part au prix de quatre-vingt-sept pour cent net et pourra, à tout moment au cours du délai susindiqué être exercé en totalité ou partiellement, en une ou plusieurs fois, sans avoir égard aux amortissements opérés. La livraison des titres, dont les contractants de seconde part se seront déclarés acheteurs, aura lieu à Paris. Elle sera faite en titres définitifs munis du premier coupon suivant la déclaration d'achat des titres attaché et revêtus aux frais du Gouvernement Bulgare du timbre bulgare s'il y a lieu. Les titres devront être levés par ordre numérique au fur et à mesure des livraisons.

Les déclarations d'exercice total ou partiel de ce droit d'option seront faites par lettres recommandées adressées au Gouvernement Bulgare par la Banque Internationale de Paris.

Art. VIII. Dans le cas où, avant les échéances de la présente avance, il serait fait usage par leurs bénéficiaires respectifs de l'une des deux options, savoir: l'option sur les 12.299 obligations de l'emprunt Bulgare 5%, 1896 faisant l'objet de l'art VII ci-dessus, et l'option sur les frs 24.400.000, capital nominal de l'emprunt Bulgare 6%, 1892, mentionnée à l'art VI alinéa 2 ci-dessus les fonds à provenir de la levée de ces options seront d'abord, jusqu'à due concurrence, appliqués au remboursement immédiat des sommes en principal et frais s'il y a lieu, que le Gouvernement Bulgare se trouverait devoir à ce moment aux contractants de seconde part du chef de la présente avance.

Art. IX. Au cas où la présente avance se trouverait remboursée avant les échéances par suite de levées d'options, ainsi qu'il est dit à l'art. VIII ci-dessus, les Banques contractantes auraient à raison de ce remboursement anticipé à bonifier au Gouvernement Bulgare des intérêts sur le principal de l'avance, calculés à raison de 5% l'an. Toutefois ces intérêts ne courront qu'à partir de la date de la seconde liquidation des valeurs du marché officiel de Paris, suivant le jour où ce remboursement anticipé aurait eu lieu, avec un minimum de trois semaines.

Art. X. A défaut de remboursement aux échéances, les sommes alors dues par le Gouvernement Bulgare du chef de la présente avance, en principal et frais, s'il y a lieu, produiront de plein droit, jusqu'à complet remboursement, des intérêts calculés au taux de sept pour cent l'an et les contractants de seconde part pourront, huit jours après une lettre recommandée adressée à Son Excellence Monsieur le Ministre des Finances du Gouvernement Bulgare, faire procéder à la vente des titres donnés en nantissement, par tous

паяци, към продажбата на заложенитѣ облигации, за да употребѣи произведението за издѣлжение капиталътъ на авансираниитѣ суми, лихвитѣ отъ закѣсяванието и разпоскитѣ, ако има такъвъ.

Чл. XI. Независимо отъ горѣизложеното и прѣдъ видѣ на аванса отстъпенъ на българското правителство чрезъ настоящия контрактъ, формално се уговорва слѣдующето:

Въ случай, че Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитѣ земи не упражни правото за опция, което тя има до 1/13 Декемврий, 1898 год. върху лева номинални 24.400.000 отъ 6% *българскій заемъ отъ 1892 год.* и че Българското правителство сключи, прѣди исцѣлението на настоящия авансъ, какъвто и да би било операция за всичкитѣ или частъ отъ титритѣ на горѣпоменктия 6% *заемъ отъ 1892 год.* върху които то би придобило право на търгувание, то контрагентитѣ отъ втората страна ще иматъ право да се обявятъ за купувачи, по сжщитѣ цѣни и условия, уговорени съ новитѣ контрагенти, на количество облигации отъ горѣпоменктия 6% *заемъ отъ 1892 год.*, което имъ е нужно, за да си наплатятъ, чрезъ замяна, сумитѣ, произходящи отъ главницата на аванса, лихви за закѣсявание и други прибавочни, ако има такъвъ.

Освѣнъ това, въ случай, че контрагентитѣ отъ втората страна не упражнятъ до двадесетий Февруарий 1899 год. (н. с.) правото за опция, което имъ дава горѣпоменктия чл. VII върху 12.299 облигации отъ 5% *Българскій заемъ отъ 1896 год.*, то българското правителство отстъпва още отъ сѣга на контрагентитѣ отъ втората договоряюща страна, и то въ продължение на единъ мѣсець, считано отъ двадесетий Февруарий 1899 год., едно право на прѣдпочитание, при равни условия, прѣдъ всички други купувачи за откупувашието на всичкитѣ или на частъ отъ тѣзи 12.299 облигации.

За горната цѣль, българското правителство ще съобщи на контрагентитѣ отъ втората страна условията, които то е въ навечерието да сключи съ новитѣ контрагенти, било за титритѣ отъ 6% *Заемъ 1892 год.*, било за титритѣ на 5% *заемъ 1896 год.*, и контрагентитѣ отъ втората страна ще трѣбва да явятъ, въ разстояние на осемъ дни отъ датата на това съобщение, дали тѣ искатъ да упражнятъ отстъпеното имъ по този начинъ право на прѣдпочитание.

Чл. XII. Всичкитѣ съобщения на българското правителство, относително настоящия контрактъ, ще се считатъ законно отправени до контрактующитѣ учреждения, ако сж адресирани до Парижката Международна Банка въ Парижъ.

Чл. XIII. Настоящиятъ контрактъ е съставенъ въ четири екземпляра, освободени отъ гербовъ сборъ и всички други такси.

Съставенъ въ София на втори — четиринадесетий Юлий хилядо осемстотинъ деведесетъ и осма година.

Министръ на Финанситѣ: Т. Теодоровъ.

По пълномощие: Фредериксъ.

agents et sur tous marchés, pour le produit être appliqué, jusqu'à due concurrence, au remboursement des sommes avancées en principal, intérêts de retard et frais, s'il y a lieu.

Art. XI. Indépendamment de ce qui précède, et en raison de l'avance consentie par les présentes au Gouvernement Bulgare, il est formellement stipulé ce qui suit:

Dans le cas où la Banque Imp. Roy. Priv. des Pays Autrichiens ne ferait pas usage du droit d'option qu'elle a jusqu'au 1/13 Décembre 1898, sur frs 24,400.000, capital nominal de l'*Emprunt Bulgare 6% 1882* et où le Gouvernement Bulgare viendrait à conclure, avant le remboursement de la présente avance, une opération quelconque, sur tout ou partie des titres du dit *Emprunt 6% 1892*, dont il aurait recouvré la liberté de négociation, les contractants de seconde part auraient le droit de se déclarer acheteurs, aux mêmes prix et conditions consentis aux nouveaux contractants, de la quantité d'obligations du dit *Emprunt 6% 1892*, nécessaire pour se rembourser par compensation du montant de leurs avances, en principal, intérêts de retard et accessoires, s'il y a lieu.

En outre, dans le cas où les contractants de seconde part ne feraient pas usage du droit d'option qui leur est concédé par l'art. VII ci-dessus jusqu'au vingt Février (n. s.) 1899 sur 12.299 obligations de l'*Emprunt Bulgare 5% 1896* le Gouvernement Bulgare concède d'ores et déjà aux contractants de seconde part, et ce pendant un délai de un mois à partir du vingt Février 1899, un droit de préférence à conditions égales, sur tous autres acheteurs pour l'achat de tout ou partie de ces 12.299 obligations.

Aux effets ci-dessus, le Gouvernement Bulgare fera connaître aux contractants de seconde part les conditions auxquelles il est sur le point de conclure avec les nouveaux contractants, soit pour les titres de l'*Emprunt 6% 1892* soit pour les titres de l'*Emprunt 5% 1896* et les contractants de seconde part auront un délai de huit jours à dater de cette notification pour faire savoir s'ils entendent user du droit de préférence qui leur est ainsi réservé.

Art. XII. Toutes les notifications de la part du Gouvernement Bulgare concernant le présent contrat seront valablement faites aux établissements contractants à l'adresse de la Banque Internationale de Paris, à Paris.

Art. XIII. La présente convention est faite en quatre exemplaires, sans frais de timbres, ni droits d'aucune sorte.

Fait à Sofia, le deux-quinze Juillet mil huit cent quatre-vingt-dix-huit.

Le Ministre des Finances: Th. Théodoroff.

Par procuration: A. Frédéricix.

Приложение.

Гр. София, 2/14 Юлий 1898 год.

До Парижката Международна Банка, Парижката Нидерландска Банка и Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитѣ земи.

Г - да,

Въ допълнение на контракта за аванса отъ 10,000.000, сключенъ днесъ между Княжеското българско правителство и вашитѣ три банки, имаме честь да ви потвърдимъ чрезъ настоящето, че прѣдъ видъ задължението, което вие взехте съ този контрактъ и за обезщетение разносикитѣ ви, происходящи отъ прѣговоритѣ за тази сдѣлка, българското правителство се съгласява да ви даде една комисиона отъ едно на стотѣхъ (1%) върху цѣлата сума на горѣпоменатия авансъ.

За тази цѣль, ние ви разрешаваме да удържите сумата на тази комисиона, а именно:

лева 50.000 — отъ първата вноска отъ 5,000.000 л.

лева 50.000 — отъ втората вноска отъ 5,000.000 л.

Благоволете да приемете, Г-да, увѣрение въ отличното ни почитание.

Министръ на Финанситѣ: Т. Теодоровъ.

Найчо Цановъ: Г-да прѣдставители! Внесено е отъ страна на Министра на Финанситѣ, г-на Теодорова, едно прѣдложение за одобрене на единъ десетъ милионенъ заемъ, който е билъ сключенъ прѣзъ течението на тази година. Отъ обясненията, които е далъ почитаемииятъ министръ на финанситѣ, заедно съ внасянието на контракта за сключения заемъ между тритѣ банки отъ една страна и българското правителство отъ друга, се вижда слѣдующото нѣщо. Правителството е имало нужда, за покриване на разни държавни прѣдприятия, т. е. за исплащане на разни държавни прѣдприятия тази година, отъ пари и най-напрѣдъ потърсило е единъ врѣмененъ заемъ, който е намѣрило въ Бреславската Дисконтова Банка въ Берлинъ на сума 3,950.262 л. 77 ст., срѣщу които сж били получени само 3,689.700 л. златни, а другата сума 260.562 л. и 77 ст. сж били платени за лихви, разноси и комисиона за този заемъ. Г-нъ Министрътъ на Финанситѣ въ своето прѣдложение не обяснява кога е сключенъ собственно и за какво врѣме е била платена и колко голѣма е била лихвата на заема отъ 3,950.262 л. 77 ст. Тукъ е казано само съ общи цифри, че за лихви, комисиона и пр. били платени 260.562 л. и 77 ст.; но каква частъ отъ тази сума влиза като лихва на казания заемъ отъ три милиона и толкова лева не се съобщава отъ почитаемото Министерство на Финанситѣ. По-нататъкъ, обаче, нуждитѣ за исплащането платикитѣ на прѣдприемачитѣ се увеличаватъ и г-нъ Министрътъ на Финанситѣ потърсва новъ заемъ и го намѣрва въ тия три банки, съ които е сключенъ контрактъ за 10 милион-

Annexe.

Sofia, le 2/14 Juillet 1898.

Banque Internationale de Paris, Banque de Paris et des Pays-Bas, Banque Impériale Royale Privilégiée des Pays Autrichiens.

Messieurs,

Faisant suite au contrat d'avance de francs dix millions intervenu ce jour entre le Gouvernement Princier de Bulgarie et vos trois établissements, nous avons l'honneur de vous confirmer par la présente que, en raison de l'engagement que vous avez pris par le dit contrat et pour vous indemniser des frais relatifs à la négociation de cette affaire, le Gouvernement Bulgare vous alloue une commission de un pour cent (1%) du montant total de la dite avance.

Nous vous autorisons à cet effet à retenir le montant de cette commission, savoir:

frs 50.000 — sur le premier versement de frs 5,000.000.

frs 50.000 — sur le second versement de frs 5,000.000.

Veillez agréer, Messieurs, l'assurance de nos sentiments distingués.

Le Ministre des Finances: Th. Théodoroff.

ния заемъ. Съ този заемъ се исплаща на Бреславската Дисконто Банкъ отъ Берлинъ сумата, която е била получена, а остатъкътъ билъ употребенъ за да се плати, както съобщава г-нъ Министрътъ на Финанситѣ, на прѣдприемачитѣ за пачежитѣ отъ правителството постройки. Като чете човѣкъ контрактъ, който е сключенъ съ казанитѣ банки, не може да не дойде до едно печално заключение, че нашето бѣдъще е доведено до такова положение, за да отиде правителството да сключи заемъ по най-онропастителни условия. Прѣгледайте отъ начало до край контрактъ, сключенъ между нашето правителство и разнитѣ банки, и ще се увѣрите въ това, което говоримъ. Направилъ се е заемъ отъ 10 милиона франка, срѣщу лихва 6%. Този заемъ е трѣбвало да бѣде исплатенъ по слѣдующия начинъ: на 20-й Юлий 1898 год. половината, именно 5 милиона лева и на 20-й Септемврий с. г. другата половина, 5 милиона лева, т. е. всѣка една отъ вносикитѣ да бѣде платена слѣдъ шесть мѣсеци. Значи, падежътъ за исплащане на първия заемъ отъ 5 милиона лева, трѣбва да е на 20-й Януарий идущата 1899 год., а на другитѣ 5 милиона лева падежътъ е на 20-й Мартъ сжщата година. Лихвата 6%, която струва 300.000 л. задържана е прѣдварително отъ казанитѣ банки. Независимо отъ това, споредъ едно приложение къмъ контрактъ, подписано отъ Министра на Финанситѣ, за комисиона на сжщитѣ банки, относително сключения заемъ, платено е за шесть мѣсеца 100.000 л.; тъй щото сумата възлиза: 300.000 л. лихва и 100.000 л. комисиона, всичко 400.000 л. По-нататъкъ, има условено, че ще бѣдѣтъ

платени от нашето правителство другите разноси за прѣводъ и т. н. На каква сума възлизат тия разноси, г-нъ министрътъ не е опрѣдѣлилъ въ своето прѣдложение, съ което внася контракта за утвърждение. Но като взимамъ прѣдъ видъ колко е платено за разноси на заема отъ 3,689.700 л., сключенъ съ Бреславската Банка, които, плюсъ лихвите възлизатъ на 260.562 л., не допускамъ че разносикътъ за 10 милионния заемъ ще бѣднѣтъ по-малко отъ 100 — 150.000 л. Нека вземемъ тия цифри: 400.000 платени за лихва и комисиона на 10 милионния заемъ, плюсъ 260.000 л. за лихви и др. разноси на заема отъ Бреславската Банка, възлизатъ на почтенната сума 700.000 л. Следователно, правителството е сключило тая година заемъ отъ 10 милиона л., срѣщу които е получило 9,300.000 л.

Какво е прѣдложило нашето правителство за гаранции на тия банки, относително на врѣмното исплащане на тия заеми?—Това се обяснява отъ пунктветъ на чл. 6-й отъ контракта. Въ тоя членъ се казва, че правителството, като сключва заема, дава на казанитѣ банки въ залогъ отъ облигациитѣ на българскитѣ заеми отъ 1892 и 1896 год. една сума отъ 19,999.500 л., които облигации и сега стоѣтъ въ рѣцѣтъ на казанитѣ банки, съ право, ако не бѣднѣтъ заплатени на врѣме сумитѣ, които нашето правителство е взело отъ банцитѣ, да продаждѣтъ казанитѣ облигации, кждѣто искатъ, кждѣто намбрѣтъ за добръ и за каквато сума искатъ да ги продаждѣтъ. Следователно, срѣщу 9,300.000 лева дава се гаранция 19,999.500 л. Ако на 20-й Януарий 1899 год. нашето правителство не може да исплати 5-тъль милиона л., срѣщу тая сума банцитѣ иматъ право да изваждѣтъ нашитѣ облигации на европейскитѣ тържища и да ги продаждѣтъ, срѣщу каквато цѣна намбрѣтъ. Питаме ние: въ продължение на тая година защо сж спаднали много българскитѣ облигации? Ето причинитѣ, които сж докарали българскитѣ облигации да спаднѣтъ тая година и никой не подозирваше, че правителството е могло да сключи такъвъ заемъ. Защо е сключило такъвъ заемъ, ето какъ отговаря г-нъ Министрътъ на Финанситѣ въ мотивитѣ къмъ контракта: (Чете) „При това положение, правителството трѣбваше или да сключи, макаръ и врѣменно и съ не до тамъ износни условия, единъ заемъ, та да може, поне отчасти, да удовлетворижава, прѣвъ текущата година, прѣдприемачитѣ на постройкитѣ, до гдѣто намѣри пари съ по-вигодни условия, или же да сире постройкитѣ“. И това ви говори въ единъ официаленъ актъ, овни Министръ на Финанситѣ, който минжлата година, при обяснение на финансовото положение на страната, казваше, че не е до тамъ цвѣтуше, обаче не сме се намирали въ безисходно положение. Сжщиятъ Министръ на Финанситѣ сега говори въ единъ официаленъ актъ, че се е билъ принудилъ, съ не до тамъ износни условия, да сключи заемъ, защото не можѣлъ да посрѣщне нуждитѣ отъ първа необходимостъ, за управлението на страната. Има още едно нѣщо прѣдвидено въ самия контрактъ. Ако не се исплатѣтъ сумитѣ на врѣме, освѣнъ че банцитѣ иматъ право да продаждѣтъ на европейскитѣ тържища българскитѣ облигации, които се намиратъ въ тѣхни рѣцѣ, но ще иматъ право за

истеклото врѣме не вече за 6%, а за 7% лихва. Като гледа човѣкъ на всички тия нѣща, които ставатъ въ нашата държава, като че изгубва вѣра въ нашето бѣднѣще; като че ли ние сме толкова остарѣла държава; като че ли сме толкова оплута държава, щото да не сме въ състояние, даже единъ заемъ отъ 10 милиона л., да направимъ съ по-вигодни условия; като че България не прѣдставлява единъ младъ и здравъ организъмъ, но като че прѣдставлява ориенталска държава; пропадѣла въ рѣцѣтъ на разни банки.

Но, независимо отъ това, г-да прѣдставители, има другъ въпросъ, който е много важенъ и съ който въпросъ мислѣ да ви занимамъ при утвърдението на тоя контрактъ, който е внесенъ въ Народното Събрание. Тукъ, при сключването на тия контракти, правителството не е обрнѣло внимание ни най-малко на сжществующитѣ у насъ закони и най-брутально е нарушило основния нашъ законъ. Вземете глава XVIII отъ Конституцията, чл. чл. 123, 124, 125 и 126-й и ще видите, че правителството се е подиграло съ казанитѣ членове на Конституцията. Въ чл. 123-й се говори, че ни единъ заемъ не може да се направи безъ съгласието на Народното Събрание. Като е така, азъ питамъ почитаемия Министръ на Финанситѣ: ималъ ли е прѣдъ видъ чл. 123-й, когато е сключвалъ тия два заема? Чл. 124-й отъ Конституцията говори: „Ако би, не въ периода на засѣданията на Събранието, да се види, че е нужно да се направи за държавата заемъ за покриване на извънредни разноси, които не можѣтъ да се оставѣтъ за послѣ, то се свиква незабавно Народното Събрание извънредно“. Питамъ почитаемия Министръ на Финанситѣ: обяснява ли съ прѣдложението, което внася за утвърждение отъ страна на Народното Събрание сключения отъ него съ споменатитѣ три банки контрактъ, по кои причини не е могло да се свика Народното Събрание на извънредна сесия, ако заемътъ е билъ отъ извънредна нужда за държавата?—Съ нищо не е обяснено и не вѣрвамъ, че ще обясни за такава една нужда. Но има едно исклучение, ще каже г-нъ Министрътъ на Финанситѣ. За свикването на Народното Събрание на извънредна сесия може да се срѣщнѣтъ прѣпятствия; не можеше да се свика Народното Събрание и вслѣдствие на това, азъ имахъ право да сключѣ заемъ и да го прѣдложѣ на утвърждение въ първата сесия на Народното Събрание. Като е така, нека да видимъ какво казва чл. 125-й отъ Конституцията. Тоя членъ казва: (Чете) „Ако би за свикването на Народното Събрание да се посрѣщнѣтъ важни спѣнки, то Князьтъ, по прѣдставление на Министерския Съвѣтъ, може да разрѣши заемъ до три милиона лева, съ условие, че той ще се одобри отъ най-близкото Народно Събрание“. Е, питамъ азъ, слѣдъ прочитанието на тия членове отъ Конституцията: имало ли е съблюдене поне на единъ отъ тѣхъ? Споредъ чл. 123-й не е искано разрѣшение отъ Народното Събрание; споредъ чл. 124-й, ние не виждаме да сж прѣдставени такива сериозни причини, че не е могло да се свика Народното Събрание да одобри единъ заемъ, отъ който държавата е имала нужда. Но съобразило ли се е почитаемото мини-

стерство съ чл. 125-й отъ Конституцията и можало ли е то да оправдае сключванието на два заема, единиятъ не отъ 3 милиона, а отъ 3,900.000 л. и другиятъ отъ 10,000.000 л.?

Г-да прѣдставители! Какво рѣшение ще дадете на това прѣдложение, което е внесено отъ Министерството на Финансиитѣ, азъ не знамъ; но азъ мисля, че ако желаете да запазите достойнството на това учреждение, въ което заседаваме, и ако искате да запазите суверенитета на народа, който е връченъ въ вашитѣ рѣци, тогава вие трѣбва да изпълните постановленията на Конституцията, вие трѣбва съ единъ вотъ да унищожите, да не приемате това прѣдложение. И азъ мисля, че съ това за държавата нѣма да произлѣжатъ никакви лоши послѣдствия, защото всѣки човѣкъ, когато сключва извѣстенъ договоръ, трѣбва да му е извѣстно за кого го сключва, трѣбва да му сж извѣстни атрибутитѣ на тогози, съ когото сключва договора, ако не го сключва отъ свое име. Имало е много пжти такива случаи въ сждилищата, и тѣ сж разрѣшавани въ тая смисель, както ще кажж. И тѣзи случаи не сж безизвѣстни на г-на Министра на Финансиитѣ, защото той е човѣкъ, който борави съ сждбнитѣ закони и защото той е билъ адвокатъ. Ето единъ примѣръ почти тождественъ. Споредъ напнтѣ закони, за да може да бжде задължителенъ единъ заемъ, който се сключва отъ една община, необходимо е да има постановление отъ общинския съвѣтъ и това постановление да бжде утвърдено отъ Министра на Вжтрѣшнитѣ Дѣла. Нѣма ли таково постановление, нѣма ли таково утвърждение отъ страна на Министерството на Вжтрѣшнитѣ Дѣла, такъвъ заемъ, сключенъ между кмета и лицето, съ което е сключенъ заема, е заемъ, който не се признава отъ законитѣ, е договоръ, който се унищожавя отъ сждилищата. Сжщото е и въ дадения случай. Три банки дохождатъ да сключватъ договоръ съ правителството. Тѣзи три банки трѣбва да знажтъ до какдѣ се простиратъ правата на едно министерство и тѣмъ не може да бжджтъ безизвѣстни постановленията на чл. чл. 123—125-й отъ Конституцията. И ако сж сключили договора въпрѣки постановленията на тия три члена, тогава тоя договоръ остава актъ между тия, които сж го сключили, но не може да бжде задължителенъ за българската държава, защото българската държава е постановила, че да има единъ договоръ за заемъ, между неж и друга една страна, трѣбва да сжществувя постановление отъ Народното Събрание. Нѣма ли таково постановление отъ Народното Събрание, такъвъ договоръ ще бжде унищоженъ, той ще остане за смѣтка на лицата, които сж го сключили.

Г-да прѣдставители! Азъ отивамъ по-нататкъ. Какъвъ е тоя актъ, който е извършило правителството съ сключването на казанитѣ заеми? Не е ли това единъ актъ на едно грубо нарушение на законитѣ, не е ли тжчение на Конституцията? И ако е така, то какво трѣбва да направи Народното Събрание? Азъ мисля, че не само че не трѣбва да приеме прѣдложението, не само че не трѣбва да утвърди контракта, но че трѣбва да се съобрази съ чл. 155-й отъ Конституцията, който гласи: (Чете.) „Народното Събрание

може да прѣдава министритѣ на сждъ за измѣна на отечеството или на княза, за нарушение на Конституцията, за прѣдателство или нѣкаква вреда, причинена на Княжеството за лична полза“. (Петръ Папанчевъ: Туй не е заемъ, а е авансъ срѣщу сключенъ заемъ! Защо се заблуждавате?) Чухъ да се казва отъ г-на Папанчева, че туй било авансъ. (Петръ Папанчевъ: Да, срѣщу сключенъ заемъ!) Моля г-на Папанчева да прочете по-хубаво прѣдложението на г-на Министра на Финансиитѣ. Въ мотивитѣ е казано: (Чете.) „Спиранieto на постройкитѣ щѣше да причини загуби на прѣдприемачитѣ, тѣй като работитѣ бѣхж много напрѣджели. То щѣше да се огрази злѣ на държавния кредитъ и сьрвището щѣше да плаща много по-голѣми лихви, отъ колкото, ако се направи единъ малкъ заемъ“. И какъвъ е тоя малкъ заемъ отъ 3,950.262 л. 77 ст.? — Тоя заемъ е, който министерството е направило прѣди 10-милонпнятъ заемъ, който то нарича авансъ.

Г-да прѣдставители! Имаше дѣйствително минжлата година, или по-минжлата година, едно прѣдложение отъ Министерството на Финансиитѣ за сключване единъ авансъ срѣщу опциитѣ на Лендеръ-Банкъ и тогава никой не взе думата да противорѣчи, на и азъ не взехъ думата, защото признавахъ, че онова бѣше авансъ срѣщу опциитѣ на Лендеръ-Банкъ. Но сега кажете: срѣщу коя опция е сключенъ тоя заемъ отъ 3,950.262 л. и 77 ст. и срѣщу коя опция е 10-милонпнятъ заемъ, които се наричатъ аванси? Може г-нѣ Министрътъ на Финансиитѣ да ги нарича авансъ, може да ги нарича каквото ще, но тѣ сж заемъ, срѣщу който сж турени на расположението на тия банки за цѣли 20 милиона лева наши облигации. Тѣй щото, азъ мисля, че ако почитаемото Народно Събрание се сжжи за своето достойнство, ако почитаемото Народно Събрание мисли, че трѣбва да се издигне по-високо, то трѣбва да унищожитоя контрактъ, да го не признае, защото прѣдъ никакви власти България не може да отговари за заеми, които сж сключени въпрѣки сжществующитѣ у насъ законоположения, въпрѣки разрѣшението на Народното Събрание. И нѣщо повече; то трѣбва да прѣдаде Министра на Финансиитѣ подъ сждъ за нарушение на Конституцията, съгласно чл. 155-й отъ Конституцията.

Министръ Теодоръ Теодоровъ: Г-да прѣдставители! Видѣхъ, че има и други г-да прѣдставители, които ще говоржтъ по въпроса, и видѣхъ, че Видинскиятъ народенъ прѣдставител г-нѣ Цановъ взе най-високата нота по единъ въпросъ на конституционализъмъ, и поради това счетовъ за пуждно, за избѣгване на недуражѣвни, още сега да дамъ нѣкои обяснения върху основата, на която почивя настоящиятъ контрактъ. Жално ми е, че ще развалж илюзиитѣ на г-на Цанова, който се мжчи въ случай да обвини правителството въ нарушение на Конституцията, у която той отъ четири години насамъ постоянно се лови, и иска да може да формулира едно обвинение противъ правителството въ потжкване на Конституцията, за даванетоъ му подъ сждъ. Жално ми е, казвамъ, че ще развалж тия илюзии на почтенния Видински народенъ прѣдставител. Г-нѣ Цановъ и неговитѣ другари знажтъ, може би, Конституцията много хубаво,

но не знаехт, за жалост, другитъ дѣйствуващи у насъ закони. На не само че не знаехт дѣйствующитъ закони, но и не помнехт ония закони, които сами сж вотирали. А това е още по-печално. Г-нъ Цановъ бѣше прѣдставителъ въ по-мнжлата сесия на настоящето IX. Обикновено Народно Сѣбрание и трѣбва да знае, че има единъ специаленъ законъ, вотиранъ отъ Народното Сѣбрание на 13-й Февруарий и публикуванъ на 18-й Мартъ 1897 год. въ брой 51-й на „Държавенъ Вѣстникъ“, който законъ се казва „Законъ за издаване съкровищни бонове“. Чл. 1-й на този законъ казва: „Разрѣшава се на финансовия министръ да издаде съкровищни бонове за максимумъ 20 (двадесетъ) милиона лева златни, които да се употребѣтъ за постройката на пристанищата и на желѣзно-пѣтнитѣ линии“. Послѣ въ чл. 2-й се казва: „Боноветѣ ще се издадѣтъ споредъ нуждитѣ на правителството съ срокъ не по-дълъгъ отъ година и по номиналната цѣна (al pari)“. Чл. 3-й казва: „На финансовия министръ се прѣдостави правото да опрѣдѣли формата на боноветѣ, лихвата и другитѣ условия по издаването и исплащанитѣ имъ, като употребѣи всякитѣ си старания, за запазване интереситѣ на съкровището“. Този законъ е вотиранъ отъ васъ, г-да прѣдставители, и отъ г-на Цанова, въ туй число. Неговиятъ *raison d'être* е такъвъ. Не съмъ го съчинилъ и не съмъ го прѣдставилъ азъ; прѣдставило го е, прѣди мене, Министерството на Финанситѣ. Мислило се е, г-да прѣдставители, че държавата, съ срѣдствата, съ които располага, и распрѣдѣленията, които се иматъ на опциитѣ, и прѣдъ видъ нерасположението, което банцитѣ показвахъ да не упражняватъ тии опции, а да се ползватъ отъ прѣдоставеното имъ право на отсрочавање, може да се намѣри единъ день въ голѣма нужда, до като се строи това голѣмо количество желѣзници и пристанища; да се намѣри, казвамъ, държавата въ нужда да не може да строи съ доходитѣ отъ белика и поземелния данъкъ, защото тѣ си иматъ специално назначение. И заради това, г-да прѣдставители, вие дадохте право на правителството, че въ такива обстоятелства, когато нѣма отъ гдѣ да вземе пари, за да се не спрѣтъ постройкитѣ, защото спирането имъ би послужило да се счете фалитъ държавата — и за да се избѣгне една такава жачнотия, въ която може да попадне правителството и да се компрометира българскитѣ кредитъ, вие дадохте, казвамъ, право на Министра на Финанситѣ да издаде съкровищни бонове, до 20,000.000 л. максимумъ, които да служатъ исклучително за постройка на пристанищата и желѣзницитѣ. Ето, слѣдователно, кждѣ е причината за издаването на този законъ. Конституцията, разумѣва се, запрѣщава да се правѣтъ заеми, но запрѣщава, ако е за обикновени нужди на държавата, на ако щете и за извънредни нужди, освѣнт до 3,000.000 л. И защото това прѣпятствие съществува въ Конституцията, именно за това е билъ вотиранъ Законътъ за издаване съкровищни бонове, за да се даде право на правителството да добие известни облегчения. И ще видите, че въпроснитъ заемъ е сключенъ срѣщу съкровищнитѣ бонове, които сж издадени на сжщата сума, и, ако сж дадени облигации, тѣ сж дадени като гаранция, но въ

сжщность това не е заемъ срѣщу облигации, а срѣщу съкровищнитѣ бонове. Ако считате въпросната сума като дадена срѣщу съкровищнитѣ бонове, то е дѣлъ заемъ, а ако сж считате като сума дадена срѣщу залогъ на облигации, то е авансъ. Разликата е въ думитѣ: ако щете може да го нарѣчете заемъ, ако щете можете да го нарѣчете авансъ, но сжщностьта на операцията е (Найчо Цановъ: Вие какъ го наричате?) тая, че това е единъ заемъ, сключенъ срѣщу съкровищнитѣ бонове. И понеже максимумътъ не надминува 20,000.000 л., даже ние не сме дошли до 15,000.000 л., като считаме тия 10,000.000 л. и другитѣ издадени съкровищни бонове, които не сж повече отъ 3—4,000.000 л., то цомъ Министерътъ на Финанситѣ не прѣвѣшава той максимумъ, той дѣйствува въ круга на процитирания отъ мене Законъ за съкровищнитѣ бонове. И при таково положение на работата, нѣма възможность да се обвини той, при всичкото желание на г-на Цанова, въ потѣпване на Конституцията, или въ сключаване на една сдѣлка противозаконна, и която, слѣдователно, може да направи и него и правителството, което сж е подписало, да отговаря, даже ако щете и по углавенъ редъ. Не сме ние правителството, което ще огиде да тѣпчи законитѣ. И този случай на потѣпване на Конституцията, който се цитира, вие виждате, че е толкозъ основателенъ, колкото сж основателни всички други случаи, които до сега сж били цитирани. Толкозъ ще кажъ за конституционалностьта на заема.

Не искамъ да говорѣмъ прѣдъ васъ сега: егоденъ ли е или не, износенъ ли е или не, опростаителенъ ли е или не този заемъ и могло ли е да се направи нѣщо по-добро или не. Това ще кажъ, когато ще чуѣ другитѣ оратори, защото не знамъ въ какви други точки ще бѣде критикуванъ този контрактъ. Ще признаете, обаче, заедно съ мене, че по-нататкъ нѣма си мѣстото да се вдига гюругтия, да се иска даването подъ сждъ на министерството за потѣпване ужъ на Конституцията. Другъ е въпросътъ: да ли е голѣмъ или не заемътъ. Азъ за това ще ви отговорѣмъ на врѣме и тогава ще можъ да кажъ всичкитѣ аргументи по този въпросъ.

Ганчо Гавриловъ: Г-да народни прѣдставители! По въпроса, повдигнатъ отъ г-на Цанова, че правителството е нарушило Конституцията съ сключаването на този заемъ отъ 10,000.000 л. — който, ако щете да го вземемъ като авансъ срѣщу петата опция на Лендеръ-Банкъ или, ако щете, да го вземемъ като заемъ срѣщу съкровищни бонове, за мене е все едно — азъ намирамъ, че нѣма никакво нарушение на Конституцията. Правителството не е направило единъ новъ заемъ, какъвто разбира Конституцията; правителството, на основание сжществующъ вече единъ законъ за заемъ, взема 10,000.000 л. отъ другъ единъ консорциумъ, на мѣсто отъ самата Лендеръ-Банкъ. Лендеръ-Банкъ отказа, както знаете да опира петата опция, нѣщо, което както помните въ врѣме разискваниято и рѣшението въпроса за желѣзницитѣ паралелната и Русе—Търново — прѣзъ Февруарий мнжлата година бѣше — тогазъ още отъ моя страна бѣше забѣлѣжено, като говоряхъ, че не трѣбва да правимъ тѣзи желѣзници още и по

причина, че Лендеръ-Банкъ, споредъ свиденията, които имамъ, отказва да оптира петата опция отъ склочения съ неж заемъ. Нашето правителство, следъ като прие да строи паралелната линия и опази Търново—Русе, естествено е, че взе върху себе си задължения, които, споредъ казванieto на г-на Министра на Финансите, не можеше да се изпълнятъ, или по-добър, не можеше да се исплатятъ отъ сумитъ, които събираме по бюджета отъ населението: отъ беглика, десетъка, или отъ които щете прѣми и косвени даждия, понеже тѣзи суми иматъ своитъ назначения и тѣ сж за да се удовлетвориждатъ нуждитъ на държавната машина, на войската, администрацията и пр. и пр. Правителството е било принудено, както се вижда отъ самия контрактъ, който имаме на рѣцѣ, да дири и да се улесни съ една сума, която му била потрѣбна за исплащане на тѣзи свои ангажменти. Азъ съмъ наклоненъ да приемъ повечето, че правителството не е продало трезорни бонове, както казватъ нѣкои, а е взело единъ авансъ срѣщу петата опция на заема отъ Лендеръ-Банкъ и втората опция на заема за земеделческитъ каси, за които, като има отъ Народното Събрание разрѣшение — известно е всѣкому, че и за единия и за другия заеми съществува такова — намирамъ, че то не е направило нищо противоконституционно, както се твърди отъ нѣкои. Тукъ работата е само, че правителството се е подложило на едни тежки условия при склочването на този заемъ. Тамъ ме мене боли повече, отъ колкото за нѣкои мими нарушения на Конституцията. Трѣбваше ли сега ние да си докараме работата до тамъ, щото да отидемъ и приемемъ едно условие, което дѣйствиелно сжко струва на хазната? Условие, за което до нѣкъдѣ и азъ съмъ съгласенъ, че е до една степенъ, унижително, понеже срѣщу 10,000.000 л. заемъ, трѣбваше да се даждъ въ гаранция облигации държавни на стойностъ близо 20,000.000 л. и то съ условие, че, ако въ срока не бижж се платили, агентитъ на тия банки — ми се струва, че единъ членъ на контракта имъ дава това право — ще продаждъ облигациитъ за смѣтка на българското правителство и всички разпоски станжли по тѣхъ, като лихви и пр. — *Nota bene* — казано е още, ако не се платжтъ на срока, ще се плаща 7% лихва—всички тѣзи разпоски и загуби, които станжтъ, било отъ разницата на курса и пр. пр. ще бжджтъ попълнени отъ тѣзи облигации, отъ продажбата на заложенитъ облигации! Не ще съмнѣние, че сж уговорени тукъ, въ контракта, известни права, както за нашето правителство, тѣй и за онѣзи банки какъ се постѣпа, когато тѣзи облигации можжтъ да бжджтъ исплатени по-рано. Обаче, въ дадения случай не се съглежда за възможно подобно нѣщо; факта е, че тѣзи облигации сж въ рѣцѣтѣ на нашитъ кредитори и тѣ ще направжтъ съ тѣхъ каквото имъ е угодно, въ случай, че ние не имъ се наплатимъ своевременно.

Опозицията има право, като оппозиция, да упрѣква правителството, защото е направило такъвъ сдѣлки. Ние, обаче, разбиражъ мнозина отъ болшинството, не можемъ да упрѣкнемъ правителството защо е направило тѣзи сдѣлки, за туй, защото ние сме причина да го накараме да довара ра-

ботата до тамъ, щото да направи тѣзи сдѣлки. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Добъръ, че го признавате, макаръ лесно!) Случаятъ е такъвъ, щото трѣбва да отдадемъ правото всѣкому, който го има. Азъ не можъ да идж да упрѣкжж сегашния Министръ на Финансите, защо е направилъ такава сдѣлка, когато злото си е водило началото много по отъ рано. Злото е отъ тогава, когато рѣшихме да се правжтъ излишни и никому непотрѣбни желѣзнопѣтнитъ линии. (Щетръ Палапчевъ: Сега казвате така! — Христо П. Славейковъ: Вие гласувахте за тѣхъ!) Линии, за които бившиятъ Министръ на Финансите, прѣди да се рѣши въпроса за тѣхното строение, мене поне увѣряваше лично, че при нѣмание пари, нѣма да се съгласи на това нѣщо. И когато той, сжщиятъ, телеграфически попиталъ Братия Симеонови: да ли ще взематъ трезорни бонове, въ случай че стане утвърдението на търговетѣ върху имъ, и тѣ отговорили, че ще вземжтъ такива за 20,000.000 л., той даде съгласието си за строенieto на въпроснитъ линии. Понеже тѣзи 20,000.000 л. не можажж да се пласиратъ така лесно отъ Братия Симеонови, при каквито удобни даже обстоятелства и да ставаше това, защото такава сума не е по силата на Братия Симеонови — другъ е въпросътъ, ако бѣ работата по-малко за 2,000.000 л. — то естествено е, че щѣне да се дойде до това положение, въ което днесъ се намираме, и единъ финансовъ министръ трѣбваше много добъръ да знае тия работи, и да се не основава на една телеграма само отъ Братия Симеонови — които, както се учимъ отъ послѣ, била завѣрена и отъ нотариуса—при разрѣшението на такива жизнени за страната въпроси. Тукъ е, споредъ мене, причината на злото, което е прѣдизвикало склочването на разгледвания сега отъ насъ контрактъ, при такива тежки, ако щете, и унижителни за страната ни условия.

Какво помогна, при нуждата за пари, телеграмата на Братия Симеонови, макаръ че ти, по исканието на тогавашния финансовъ министръ, била завѣрена отъ нотариуса? Работитъ по пристанищата се вършежж, работитъ по желѣзнопѣтнитѣ повостройци се линии тоже; всичко се вършеше най-дѣйтелно и платежнитъ заповѣди излизажж, а министрътъ трѣбваше да плаща! (Христо П. Славейковъ: Щомъ е било въпросъ за вземане съкровищни бонове, значи и министрътъ е билъ съчастникъ съ Братия Симеонови!) Азъ може да не бждж съгласенъ въ нѣкои въпроси съ настоящия Финансовъ Министръ, по по този въпросъ, по въпроса на заема, той не е могълъ да направи нищо повече отъ това, което е направилъ. Въ него се съглежда даже достатъчна голѣма енергия да направи всичко това, което единъ министръ може да направи, когато се намѣрва въ такова положение. (Никола Хр. Габровски: Трѣбваше да се прѣдвиди това!) Грѣшеята е станжала, както казахъ, тогазъ, когато на основание една телеграма, ние се считахме усигорени, че имаме 20,000.000 л., отъ пласиранieto на трезорнитъ бонове, което Братия Симеонови бѣхж длъжни да пзвържжтъ. Сега азъ не искамъ да влизамъ въ подробности за тия бонове, нѣма да ви казвамъ какъ сж разнасяни тѣ по сарафскитъ и банкерски фирми

по Европа и какъ и при какви условия сж сконтирани. Това другъ път може би ще кажж, а сега искажъ, като се докоснажъ до този въпросъ, да отдамъ справедливостта тамъ гдѣто тя се заслужва. Болшинството, когато разрѣшаваше въпроса, за построяването на извѣстнитѣ линии, е дошло да постави работитѣ до това положение. Азъ, обаче, заявихъ и тогава, па и сега тукъ потвърждавамъ, че не съмъ билъ съгласенъ съ него, макаръ да съставлявамъ частъ отъ това болшинство. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: И Вие вдигахте ржжа!) Имамъ честъ да заявж на г-на Д-ра Теодорова, че не съмъ вдигалъ ржжа! Четете протоколитѣ на Народното Събрание, г-нъ Теодоровъ, и ще видите, че азъ съмъ билъ противъ и тогазъ, както и сега. Даже и по разни други въпроси, по-маловажни въпроси, съмъ билъ противъ, когато по моео разбиране, азъ съмъ мислилъ, че бърваме ако бърваме съ тѣхното рѣшаване. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: И Вие бѣхте съгласни!) Не е истина! Вие или не сте посѣщавали заседанията на Народното Събрание, или не четете протоколитѣ и не знаете тия работи. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Чегохъ протоколитѣ!) Или ги четете, но както ми казватъ нѣкои другари тукъ, нарочно така казвате.

Азъ взехъ думата, г-да народни прѣдставители, да възражж на тия г-да отъ опозицията, които по въпроса, въ данния случай, искажъ да твърдятъ, че имало нѣкакво нарушение на Конституцията, за каквото най-главно и говорихж. Нѣма, споредъ мене, нивакво нарушение на Конституцията въ данния случай. Тукъ има единъ ищецъ на пари и единъ кредиторъ. Ищецътъ туренъ на тѣсно, подала се на едни тежки условия, когато при друго положение, при други обстоятелства можеше да направи друго нѣщо, можеше да не се подложи на такява условия. Ето кждѣ съглеждамъ азъ злото, а не въ нѣкакво мнимо нарушение на Конституцията. Подиръ това иде и друго едно по-голѣмо зло, което, неминуемо ще дойде, понеже е резултатъ на тия желѣзници, лезея на които сега испитваме; туй е първиятъ хапъ, който има да гълтаме. Има и други отъ послѣ да дойджтъ!

Въ направения отъ правителството сега разгледвалъ отъ насъ контрактъ, азъ съглеждамъ и друга една опасностъ, ако въ срока не можемъ да повърнемъ тия десетъ милиона лева, и моля да обясни г-нъ Министрътъ на Финанситѣ: какви мѣрки ще можжтъ да се земжтъ за своевременното исплащане на дълга, за да не изгубимъ много отъ заложенитѣ ни въ гаранция облигации? (Петръ Паланчевъ: Ще ги продажжтъ за наша смѣтка!) Азъ доущамъ, че ще има голѣми загуби — и лихвитѣ, които плащаме сж много голѣми — но не трѣбва да се плашимъ толкозъ, че ще загубимъ всичкитѣ, както се твърдеше; азъ не вѣрвамъ това. Може би ще се подбие прѣдварително курса на нашитѣ облигации, както това сж правила и правжтъ до сега тия финансови групи, при които сме направили заемътъ си и при единъ доленъ курсъ ще ги продажжтъ. Това доущамъ, но че ще загубимъ всичкитѣ облигации, това не вѣрвамъ, това не може да бжде. Искамъ, въ заключение, да напомнж на г-да народнитѣ прѣдставители,

както и на нѣкои отъ г-да министритѣ, че при такява важни въпроси, какъвто е този въпросъ, какъвто бѣше и въпросътъ, когато вотирахме закона, за да правимъ желѣзници, трѣбва своевременно да се обръщаме съ по-голѣмо внимание и по-тщателно да ги изучаваме, а не да се одумваме сега, когато се намѣрваме вече при свършенъ фактъ.

Туй както е работата, ние не можемъ сега да направимъ нищо. Това е едно условие свършено; ако щете, и паритѣ сж взети и похарчени. Какъ можемъ да не утвърдимъ този договоръ? Ние не можемъ да го отхвърлимъ; трѣбва да го приемемъ какъвто и да е той и да го утвърдимъ. Обаче, нека това да ни бжде за урокъ, че при такява сериозни въпроси нека по-малко да се увличаме отъ нашитѣ мѣстни, окръжни, околийски и други провинциални нужди, прѣдъ общитѣ държавни нужди.

Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Прѣди всичко, г-да прѣдставители, съжалявамъ, че доводитѣ на г-на Министра на Финанситѣ не бѣхж отъ естество да ме убѣджжтъ, по отношение естеството на операцията, която е направило Министерството на Финанситѣ и която е поднесло на потвърждение прѣдъ почитаемото Народно Събрание съ прѣдложението, което сега разискваме въ настоящата минута. Всички знаемъ каква бѣше цѣльта, кои бѣхж мотивитѣ, които прѣдизвикажж гласуването отъ страна на Народното Събрание законътъ, който едва прѣди малко се чете отъ г-на Министра на Финанситѣ. Е добръ; самиятъ текстъ е достатъчно ясенъ, за да ни не даде възможностъ да се лъжемъ. И ако щете, най-добро доказателство е, че съкровищнитѣ бонове въ размѣръ 20,000.000 л., които законътъ отъ 1897 год. е разрѣшилъ на правителството да може да издаде, нѣмажтъ нищо общо съ операцията, за която е въпросъ; че само правителството въ чл. V отъ контракта съ групата, съ която е сключило десетъ-милионния заемъ, се задължава да не може да издава повече съкровищни бонове отъ размѣръ 4 милиона лева и, евентуално, 6 милиона други, а законътъ дава право на правителството да издаде до 20,000.000 л. Безъ да спорж, слѣдователно, по естеството на тази операция, която правителството е нарѣкло авансъ, азъ, както и въ 1896 год., съмъ останялъ при сжщото мнѣние и ще кажж, че операция, подобни на тази, какъвто бѣше и онази въ 1896 год. за 15,000.000 л., не може да съставляватъ авансъ, не може да се нарѣче авансъ, а е чисто и просто заемъ. Авансъ е нарѣчена само зарадъ това, за да се избѣгнжтъ прѣдписанията на Конституцията.

Какво нѣщо е авансъ, г-да? (Единъ прѣдставителъ: Вземане пари!) Авансъ е частично прѣдварително исплащане; авансъ е прѣдварително исплащане; авансъ може да се прави само отъ този, който дължи. Въ данния случай, нашиятъ длъжникъ е Лендеръ-Банкъ; ние съ неж сме сключили заема прѣвъ 1892 год. Отъ неж ние очакваме да упражни летата опция, споредъ чл. 9-й отъ контракта, до 1-й Декемрий т. г., а ние сключаваме тукъ единъ заемъ не съ Лендеръ-Банкъ, а съ другъ финансовъ синдикатъ, съставенъ отъ три разни финансови групи: съ Парижската и Нидерландска Банка, Парижската международна Банка

и, на трето място, Лендеръ-Банкъ, която е свободна, вънъ отъ своитѣ лични операции, да влиза въ всевъзможни други финансови комбинации. Тѣй щото, прѣдъ насъ се явява едно морално лице, което нѣма никакво задължение по отношение условията на заемъ отъ 1892 год. Авансъ, прѣдполага съществуването на единъ заемъ, на единъ дългъ. Намъ се каза, че това е авансъ, защото е срѣщу опцията отъ заемъ отъ 1892 год. Е добръ; но ние не знаемъ да ли Лендеръ-Банкъ ще упражни тази опция. А щомъ тя нѣма никакво задължение, нѣма какво да ни дължи и този синдикатъ за исплащане. Послѣ, въ контракта за голѣмия заемъ отъ 1892 год. е прѣдвидено, какво българското правителство дава на Лендеръ-Банкъ при реализирането, при упражнението на една опция, при опцията, напр., която трѣбваше да ни внесе най-късно на 1-й Декемврий 1898 год. — който срокъ мина, а не се знае да ли е упражнена или не, и г-нь Министрътъ на Финанситѣ ще бѣде добръ да разясни: да ли Лендеръ-Банкъ ще упражни тази опция или не, нѣщо, което не се знае, по мѣнь ми се струва, че не ще. Въ контракта отъ 1892 год. е прѣдвидено при упражнението на опцията какво трѣбва да издаде българското правителство. То ще издаде съкровищни бонове за една сума отъ 24,000,000 л., по курсъ 89%, и ще издаде облигации. Щомъ е въпросъ за 10,000,000 л. заемъ, ефективъ, то ще трѣбва да издаде облигации нѣщо за 11—12,000,000 л. Ние сега какво даваме на този синдикатъ?—Ние му даваме съкровищни бонове за 9,000,000 л., на второ място 27,700 облигации отъ 6% заемъ, отъ 1892 год., които прѣдставляватъ номиналната сума отъ 13,850,000 л., и, на трето място, други 12,999 облигации отъ 5% заемъ на земледѣлческитѣ каси отъ 1896 год., които струватъ 6,149,500 л., или всичко ние даваме 29,999,500 л., или кръглата цифра 30,000,000 л. Ако въ дадения случай синдикатътъ бѣше заемъ положението на Лендеръ-Банкъ, той нѣмаше право да иска повече отъ за 11—12 милиона лева облигации, а не да му даваме за 29 милиона и толкова. Също, и плащането какъ трѣбваше да стане? Въ контракта отъ 1892 год. е прѣдвиденъ начинътъ на исплащането на опциитѣ, а, слѣдователно, и на аванситѣ, които бихъ се направили срѣщу тия опции. Тамъ има изработена цѣли таблици за амортизацията на сумитѣ, които постѣпватъ отъ заемъ, и ние тукъ съ този контрактъ сме длъжни да исплатимъ на синдиката тази сума, половината на 20-й Януарий, а другата половина на 20-й Мартъ 1899 год. Ако бѣше авансъ срѣщу опцията, тогазъ каква пужда имаше да даваме залози? Контрактътъ отъ 1892 год. не иска никакви залози, а иска записи или облигации за сумата, споредъ смѣтката на емисията. Ако бѣше въпросъ за авансъ, трѣбваше, прѣди всичко, този синдикатъ да ни докаже, че е влѣзълъ въ всичкитѣ права и задължения на Лендеръ-Банкъ, споредъ контракта отъ 1892 г. спорѣмо българското правителство; че е станяло нѣкакво прѣхвърляне правата на Лендеръ-Банкъ върху този синдикатъ. А пъкъ подобно нѣщо нѣма. Ако бѣше авансъ, тогазъ какъ е възможно да се даде право на този синдикатъ да продава облигациитѣ отъ една опция, която даже

не съществува? Азъ мисля, г-да прѣдставители, че това сж съображения тѣй очевидни и тѣй лесно понятни, щото нѣма и мѣсто за споръ, относително естеството на операцията, която г-нь Министрътъ на Финанситѣ нарича авансъ, когато въ сжщностъ тая операция не е освѣнъ единъ кратко-врѣмененъ заемъ. Както казахъ, цѣльта на това погрѣшно, да не кажъ друго, наименование на тази операция не е била друга, освѣнъ да се заобиколятъ чл. чл. 123, 124, 125 и 126-й отъ Конституцията, която задължава правителството, въ случай на необходимостъ да се сключи заемъ за сума по-голяма отъ три милиона лева, да свика прѣдварително Народното Събрание и да изиска неговото, за тази цѣль, разрѣшение.

Но нека допуснемъ най-послѣ, че г-нь Министрътъ на Финанситѣ ще ни каже: ние прѣдрѣшихте единъ пътъ въпроса, въ 1896 год., когато се разискваше пакъ сжщо такава операция за 15 милиона; ние удобрихте тогазъ контракта и приехте, че това е авансъ. Добръ; ако контрактътъ за 10-милионния заемъ е единъ авансъ, тогазъ какво да кажемъ за другия заемъ, за който сега за първъ пътъ чуваме, че правителството, прѣди да сключи тази операция за 10 милиона лева, е било направило заемъ за 3 милиона шестстотинъ и толкова хиляди франка? Ние сами го наричате заемъ. (Министръ Теодоръ Теодоровъ: Заемъ срѣщу съкровищни бонове!) Ние можете да дадете срѣщу този заемъ каквото щете, но фактъ е, че ние правите заемъ и Конституцията Ви задължава, щомъ заемътъ е за повече отъ 3 милиона лева, да свикате Народното Събрание, за да поискате неговото разрѣшение. Щомъ не сте постѣпили така, ние идите да докажете, че сте стѣпили на основния законъ на страната, че ние безцеремонно дѣйствуваме, че за Васъ държавната каса и личната Ви такава е едно и сжщо нѣщо, както располагате съ еднага, тѣй располагате и съ другата, и ако Народното Събрание и слѣдъ туй пакъ дойде да Ви даде своето довѣрие, то значи, че то абдикира отъ своето право на контролъ. (Иванъ Абрашевъ: Да го дадемъ подъ сѣдъ!) Съвѣтъ вѣрно! (Прѣдсѣдателъ: Моля, г-нь Абрашевъ!) Трѣбва да се даде подъ сѣдъ, защото... (Иванъ Абрашевъ: Не искаме брацоловения!) Ние не брацоловимъ, а ние брацоловите!

По условията, по които е сключена тази операция, азъ имамъ вече случай да се произнесъ и да кажъ нѣщо когато ставахъ дебатитѣ по отговора на Тронното Слово. Отъ друга страна, почитаемиятъ Видински народенъ прѣдставителъ, г-нь Цановъ, доста обстоятелствено ви изложи естеството на тия условия и голѣмиятъ размѣръ на лихвитѣ, съ които е сключенъ този заемъ; така щото, една ли остава нѣщо ново да добавѣ къмъ това, което каза той.

Азъ ще свършъ, г-да, съ една послѣдня забѣлѣжка. Когато отъ министерската трибуна нееднократно се обвинява опозицията, че употребявала всичкитѣ си старания чрѣзъ печата и чрѣзъ живото слово, въ срѣдата на народното прѣдставителство, да излага дѣйствителността на финансовото и икономическото положение на страната и, чрѣзъ това, дискредитирвала държавата, азъ мисля, че

единъ министъръ, който отива да подписва едно подобно задължение, каквото е това, и да се завързва едно правителство да не може да издаде съкровищни бонове за повече отъ 4¹/₂ или шест милиона лева; едно правителство, което подписва условия, които даватъ право на синдиката да продава за нищо и никакво неговитѣ държавни титри; едно правителство, което, по мимо тежкитѣ условия на самия заемъ, отива да плаща на панагонъ 100.000 л. за комисиона на банкитѣ, които сж направили заема, затова, защото се съгласили да приемжтъ условията на правителството, — то е все едно и сжщо, ако, като искамъ да направж заемъ отъ Българската Народна Банка, слѣдъ като ми направжтъ заема и ме натоваржтъ съ лихви и други разности, да дамъ и единъ бакшишъ на г-на Тенева, управителъ на банката, или на другитѣ чиновници, защото е подписалъ съ мене контракта за заема. Това е меситликъ, г-да прѣдставители, меситликъ, който се дава на третитѣ лица, на посредникитѣ. Но въ дадения случай, правителството, като е третирано непосредствено, азъ питамъ: каква бѣше нуждата отъ единъ меситликъ отъ 100.000 л.? Повтарямъ да кажж, че едно правителство, което е приело подобни унижителни условия за страната, си е навлѣкло въ сжщностъ укура, който това сжщото правителство хвърляше противъ опозицията. Нѣма да се впуцамъ въ други обяснения за опрѣдѣлене на отговорноститѣ за създаденото положение на страната. Азъ съмъ доволенъ, че единъ членъ отъ болшинството, какъвто е г-нъ Ганчо Гаврийловъ, излиза сега, подиръ четири години, да прави своята шея сѣра и да хвърля обвинения за създаденото положение на страната върху болшинството на народното прѣдставителство. (Иванъ Абрашевъ: Това е негово лично мнѣние!) Азъ мислж, че народното прѣдставителство и правителството, което е излѣзло отъ неговата срѣда, еднакво сж отговорни за това положение.

Христо П. Славейковъ: Г-да прѣдставители! Г-нъ Министръ Теодоровъ заяви по единъ категорически начинъ, че той си е обезпечилъ вашия вотъ и знае какво ще рѣшите, че въ дания случай нѣма никакво нарушение на основния законъ, на Конституцията, и че не може да става дума: да ли по този законъ министерството е длъжно да отговори или не. Това негово твърдение е свършено неоснователно, каквито адвокатцини и да употребява въ убѣждаване, че въ този случай не сжществува заемъ, а нѣкакъвъ си авансъ. Г-нъ Д-ръ Теодоровъ доста обстоятелствено и ясно опрѣдѣли, какво значи авансъ и да ли въ този случай сжщността на работата може да се нарѣче авансъ, когато е заемъ. Никакви прѣдварителни договори съ тази банка е нѣмало, за отпущанието на заемъ, та срѣщу този заемъ да се взима авансъ, и свършено права е заблѣжката на г-на Теодорова, че Лендеръ-Банкъ, макаръ и да участва въ тази срѣлка, тя участва не като обвързана съ по-напрѣжната срѣлка, съ по-напрѣжния заемъ, а самостоятелно. Въ такъвъ случай, естествено е, че не може по никакъ начинъ да се допусне, че е вѣрно твърдението на г-на министра, било по мотивитѣ,

съ които се внася прѣдложението, било отъ юридическа точка зрѣние. Не е право, че въ случая не сжществува нарушение на основния законъ, понеже не сжществува заемъ. Даже, ако пакъ се приеме, че 10-тѣ милиона заемъ не е нищо друго освѣнъ авансъ, все-таки г-нъ министрътъ самъ парича заемъ първата сключена отъ него срѣлка съ друга една банка, отъ 3.950.262 л. и 77 ст. Истина е, че ние не знаемъ при какви условия е направенъ този заемъ. Налъ се казва, че е направенъ срѣщу съкровищни бонове; обаче, никакви данни нѣмаме на рѣка, не сж ни прѣдставени отъ г-на министра, за да видимъ при какви условия е направенъ този заемъ. И, ако щете, ако г-нъ министрътъ е намѣрилъ възможностъ да заеме отъ тази банка 3,950.000, близо 4 милиона лева, безъ да знае Народното Събрание, и е потасялъ този дългъ, безъ да знае пакъ Народното Събрание, той можеше да постави така и съ тоя 10-милионенъ заемъ, който нарича авансъ, безъ да го внесе на разискване и одобрене отъ Народното Събрание. Ние виждате по какъвъ начинъ въобще се отнася г-нъ Министрътъ на Финанситѣ срѣмо едно Народно Събрание, което въ сжщото врѣме е контролъ надъ неговитѣ дѣйствиа. (Никола Хр. Габровски: Никогъ не е упражнявало тоя контролъ!) Трѣбва да се упражнява, защото виждаме, че тази срѣлка ще се удобри и ще се отвори пътъ на Министра на Финанситѣ за напрѣдъ да сключва срѣлки, които може да бжджтъ по-батакчииски отъ тази, и да се основава на прецеденти. (Прѣдсѣдателъ: Молж г-на Славейкова такъва думи „батакчииски“ да не употребява!) По мое мнѣние, да земешъ 15 милиона лева подъ такъва условия — това е батакчилжкъ. (Прѣдсѣдателъ: Не подобава на единъ прѣдставителъ да говори така!) Така щото, по всѣки данни, които се намиратъ въ самото прѣдложение, въ мотивитѣ, които сж дадени отъ г-на министра, се вижда, че тази срѣлка е единъ заемъ. Явва се, слѣдователно, нарушение на чл. чл. 123, 124 и 125-й отъ Конституцията и азъ напълно се съгласявамъ съ мнѣнието на г-на Панова и г-на д-ръ Теодорова, че въ този случай Събранието не трѣбва да приема прѣдложението, но трѣбва да разрѣши даванетоъ подъ сждъ на министра, който е извършилъ този противозаконенъ заемъ, още повече, че е нѣмало никакви прѣчки за свикванието на Народното Събрание да разрѣши този кредитъ.

Казва ни се отъ г-на Гаврийлова, че условията, по които е сключенъ заемътъ, били унижителни. Нищо повече отъ унижителни. Съкамъ, че Министрътъ на Финанситѣ е отишелъ да търси къщи, които сж известни подъ названието „monde de piété“ и „ломбарди“, които даватъ въ заемъ пари срѣщу единъ залогъ два пжти повече, и участъта на тях, които си залагатъ нѣщата, за да вземжтъ пари отъ ломбардитѣ, е такава, какъто ще да бжде участъта на българската казна, ако условията, по които е сключила договора, не ще могатъ да се упражнжтъ на врѣме; защото сжщиятъ този ломбардъ, Бреславската Дисконто Банкъ въ Берлинъ, щомъ не се исплатжтъ на врѣме паритѣ, които сж вече исхарчени и неизвѣстно за насъ защо, ще да продава нашитѣ облигации срѣщу 10-тѣ милиона лева, които е далъ по 50%; ще вземе

всички вигоди на неизгодния за нас заемъ плюсъ 10 милиона лева, които ще спечели въ повече отъ нашитѣ облигации. И подиръ това г-нъ министрътъ и нѣкои отъ правителственнитѣ депутати твърдятъ, че опозицията съ своитѣ разглашения била подбивала българския кредитъ! Азъ мисля, че до днесъ никой не е дискредитиралъ тѣй българския кредитъ, както Министрътъ на Финанситѣ, щомъ е сключилъ заемъ на такива позорни условия. Ако съ своитѣ дѣйствия той прави нашитѣ облигации да спаднатъ отъ 90 на 50%, това показва, че той съзнателно се съгласява да може да се подбихтъ тия облигации и съ това естествено нашиятъ кредитъ. Той подбива нашия кредитъ, а не ние и не опѣзи, които казвамъ прави думи относително този заемъ.

Извиняватъ се съ нѣкакви принуждения. Г-да прѣдставители! Ние трѣбва да се отнесемъ много строго къмъ тия принуждения. Кое принуди правителството да крие въ Народното Събрание или въ клуба на народната партиа, когато се разискваше тоя въпросъ, че дѣйствително държавата нѣма срѣдства за построяване на такава линия? Ако министрътъ, за да запази своето мѣсто, е билъ принуденъ да крие финансовото положение на държавата и да съдѣйствува на такова прѣдприятие, за каквото говореше г-нъ Ганчо Гаврийловъ, въ всѣмъ случай народнитѣ прѣдставители не сж толкова криви въ направата на желѣзницата, колкото е криво правителството, което е съдѣйствувало съ своето мълчание да се направи тая желѣзница. Ако ние одобряваме постъпката на министра, ако ние мислите, че министрътъ е билъ принуденъ, по силата на обстоятелствата, да сключи такъвъ заемъ, то отъ какво сме гарантирани въ бѣдѣще, че утрѣ Министрътъ на Финанситѣ не ще сключи по-голямъ заемъ, при условия по-неизгодни, по-батакчийски за държавата, отъ колкото сегашнитѣ, и че ние нѣма да ги подобрите?

Христо Касабовъ: Нѣма да бѣдѣтъ по-батакчийски отъ Каравеловитѣ по Русе—Варненската желѣзница!

Христо П. Славейковъ: Батакчинъ батакчисж! Ние одобряватъ всичко, което ви се прѣдстави отъ министра! (Шумъ.)

Прѣдсѣдателъ: Моля г-на Славейкова да нази благоприличие!

Христо П. Славейковъ: Мисля, че пакъ благоприличие. (Шумъ.)

Прѣдсѣдателъ: Пазете благоприличие, инакъ ще бѣдѣ принуденъ да Ви отнеж думата!

Христо П. Славейковъ: Въ случая се касае за заема, който е направенъ.

Прѣдсѣдателъ: Единъ народенъ прѣдставитель трѣбва да пази благоприличие, за да докаже, че е човѣкъ въспитанъ.

Христо П. Славейковъ: Единъ министръ, едно правителство най-напрѣдъ трѣбва да уважава основния законъ и да се отнася както трѣбва къмъ народнитѣ прѣдставители.

Прѣдсѣдателъ: Моля, говорете върху прѣдмета.

Христо П. Славейковъ: Добръ, върху прѣдмета. Да се отнасятъ и тѣ както трѣбва къмъ народнитѣ прѣдста-

вители, че тогава искайте отъ насъ благоприличие, вѣжливостъ и снисходителностъ. Ние не можемъ да бѣдемъ снисходителни къмъ хората, защото по сщия начинъ още повече ще опроастѣтъ държавната хазна. Ако извѣстни хора се ползватъ отъ държавната хазна, благодарение на сдѣлките отъ тоя родъ, то не значи, че ние трѣбва да ги одобряваме.

За да оставж спокойни г-на министра, г-на прѣдсѣдателя и другитѣ прѣдставители, азъ свършвамъ, като казвамъ: да се не одобрява това, което е направилъ министрътъ, да се не утвърждава тоя нежелателенъ заемъ и да се разрѣши даванието подъ сѣдъ на правителството, което е сключило тоя заемъ.

Христо Гендовичъ: Г-да народни прѣдставители! — Недѣйте бѣга, г-нъ Д-ръ Теодоровъ; азъ ще Ви отговорж. —

Позволете ми да се произнесж по този въпросъ, по тоя заемъ. Дѣйствително, не съмъ адвокатъ да мож да говорж, както говоржтъ адвокатитѣ, но когато се говори за финанси, мож да говорж, а не само да слушамъ другитѣ (Христо П. Славейковъ: Прѣдоставяме на Васъ правото да говорите!) Азъ ще отговорж най-напрѣдъ на г-на Цанова, гдѣто той каза, че това е единъ видъ злоупотребление, нарушавала се Конституцията споредъ чл. 103-и, 104 . . . (Найчо Цановъ: Чл. чл. 123, 124, 125 и 126-и!) Споредъ чл. чл. 123 до 126-и. Слѣдователно, не виждамъ защо да се дава Министрътъ на Финанситѣ подъ сѣдъ. Вижъ се съгласилъ, ако Министрътъ на Финанситѣ бѣше скрилъ или употребилъ за свои полза всичкитѣ пари, тогава нмаме право да го дадемъ подъ сѣдъ; всички бихме скочили и даже бихме го обѣсили. Азъ не виждамъ министрътъ да е злоупотрѣбилъ петъ пари. Когато даже гласувамъ бюджетъ, гласувамъ го не по диктовката на Ивана или Драгана. Като казвате да се даде подъ сѣдъ министрътъ, това не е отъ сърдце, а отъ уста, защото, ако бѣхте въ болшинството, нѣмаше да кажете това. Тукъ сега неправилно се иска да се даде подъ сѣдъ единъ министръ, за прищѣвкитѣ на Ивана или Драгана. Г-нъ Министрътъ на Финанситѣ отговори на г-на Цанова и азъ нѣма да му отговарямъ.

Ще кажж само на г-на Д-ръ Теодорова, който ни учеше, като ученици, какво е авансъ, какво е заемъ, като мисли, че сме ученици — и съжالياвамъ, че го нѣма тукъ. Авансъ се казва, когато единъ чиновникъ, както той бѣше въ Букурещъ, поисква 1.000 л. срѣцу айляка си, това е авансъ, а когато е заемъ, то е друго. Слѣдователно, ако искамъ да зацѣпвамъ по тоя начинъ, ще кажж, че не съмъ билъ айлякия, не съмъ зестраджилъ като нѣкой, нито съмъ билъ по милость пѣждѣ си.

Говори се за 10-милионния заемъ, който е авансъ срѣцу опциитѣ на българскитѣ заеми отъ 1892 и 1896 год., но като смѣтатъ 10 милиона, туржтъ и 3,900.000; недѣйте мисли, че ставатъ 13,900.000 л. (Найчо Цановъ: Никой не мисли това!) Ако разбирате така, много се лъжете. Тая 10 милиона лева нѣ ги разрѣшихме миналата година, като опълномощихме правителството, срѣцу съкровищни бонове да направи единъ заемъ. Направилъ

се е единъ заемъ отъ 3,900.000 л. отъ Бреславската Банка; послѣ, срѣщу петата опция отъ държавния заемъ отъ 1892 год. и срѣщу остатѣка отъ втората опция отъ заема отъ 1896 год. е полученъ единъ авансъ отъ 10 милиона лева, отъ които 3,900.000 сж платени на Бреславската Банка, а остатѣкътъ е билъ похарченъ за строителствата на железнопътни линии и портове.

Казватъ, че това било батакчилжкъ. Азъ протестирамъ, единъ народенъ прѣдставителъ да казва, че това е батакчилжкъ и не допускамъ да се казва въ Народното Събрание отъ единъ българинъ за правителството, че е батакчилжко; защото, ако казваме, че правителството е батакчилжко, то и вие сами сте батакчилжи, защото правите частъ отъ това събрание.

Каза се: какво ще правимъ, ако не платимъ тия пари на врѣме? Тѣзи банки, ако не платимъ на врѣме, вмѣсто 6% ще ни вземжтъ 7% лихва. Това е търговия и азъ ако ти дамъ пари съ 10% лихва и ако не ми платишъ на опрѣдѣленото врѣме, ще ти вземж 15%. Но, казватъ, ако не ги платимъ, какво ще правимъ?

Казватъ, че ще фалира правителството. Нѣма да фалира.

Казватъ, че тия банки щѣли да продажджъ нашитѣ книжа на други банки, по каквато цѣна намѣржтъ и щѣли да си събержтъ паритѣ. Недѣйте вѣрва, че 100-тѣ лева ще се продажджъ за 50; напротивъ, ще се продажджъ срѣдно 80 и нѣма да фалираме.

Недѣйте обвинява Министра на Финансиитѣ, защото тая финансова политика е на друго.

Нѣмашъ ли пари, всѣки пакъ ще отидешъ при богата да искашъ пари и да му подлагашъ рѣка. Ако Министрътъ на Финансиитѣ бѣше взелъ тия пари съ сѣмна лихва и ти употребишъ за своя собствена или за съдружническа работа, тогава разбирамъ да го укоряватъ хората. Да дойдемъ да се повърнемъ двѣ години назадъ, когато гласувахме и дадохме картъ-бланшъ на правителството да изврши известни работи. Казвате: кждѣ сж похарчени тия пари? — Паритѣ сж похарчени по направата на железници и портове. Имаше нужда за пари, защото не може единъ дюмевъ или една правителствена машина да се сипе за прищѣвкитѣ на Славейкова, Д-ръ Теодорова или Цанова. Николъ държава не чава да ѝ даватъ на кредитъ да управлява държавната машина. Дадено е право на правителството да управлява държавната машина и то отговаря за добрината или злината на страната. Ние можемъ само тамъ да надтегнемъ, ако видимъ, че правителството е злоупотрѣбило съ паритѣ, като е давало комисюна на Цанова, на Ганча или на Паскала. Азъ знажъ случай, гдѣто Д-ръ Цачевъ е взелъ 20.000 л. за комисюна на единъ заемъ, и то за вѣтъра. Знажъ, че единъ нашъ другаръ, на когото не искамъ да кажжъ името, тоже е взелъ 20.000 л. за единъ заемъ. (Единъ прѣдставителъ: Кажете името му!) И единиятъ бѣше народенъ прѣдставителъ и другиятъ бѣше. Тия хора походижъ насамнататѣкъ, само за да вземжтъ по 20.000 л. Ако по такъвъ начинъ искатъ да се управлява народътъ, по-хубаво е да не бжджтъ народни прѣдставители, защото тѣ ще бжджтъ привържани само на парата и ще гледатъ да взиматъ само

своята комисюна. (Никола Хр. Габровски: Кой е този депутатъ, който е взелъ 20.000 л.?) За личности нѣма да говориж. Вие го знаете. Азъ нѣма да нападамъ личности. (Мано Вояджиовъ: Щожъ прикривате името, оскърбявате всички!)

Колкото се касае за казаното отъ г-на Д-ръ Теодорова, че нѣкои си били комисюна, азъ протестирамъ противъ всѣки народенъ прѣдставителъ, който върши такива работи и бихъ заплюлъ всѣкого, който отива съ такава цѣль . . . (Христо П. Славейковъ: Отъ болшинството ли е този, който е взелъ 20.000 л.?) — Ти само своето четешъ, и човѣкъ, който не е за себе си, не е и за обществото. Ти своитѣ работи не можешъ да оправишъ, а какви финансии ще разправяшъ. Ако е за дасвалжкъ и адвокатжкъ, можешъ да разбирашъ, а какво разбирашъ отъ финансии? (Смѣхъ. — Прѣдседателъ: Молжъ пазете гншиѣа и не се прѣспирайте!)

Затова, молжъ, да се приеме контрактътъ, както е прѣдставенъ. (Гласове отъ лѣвицата: Отъ болшинството ли е или отъ меншинството — този, който е взелъ 20.000 л.?)

Министръ Теодоръ Теодоровъ: Г-да прѣдставители! Взехъ думата, за да дамъ нѣкои обяснения върху критикитѣ, които се направихжъ, относително сподитѣ на настоящия заемъ, и върху упрѣкитѣ, които се хвърлижжъ по адресъ на болшинството на Събранието и, отчасти, по адресъ на правителството. Прѣди това, обаче, считамъ за нужно да добавжъ още двѣ думи по въпроса за неконституционността на тоя заемъ, защото виждамъ, че и слѣдъ даденитъ ми обяснения по-рано, нѣкои оратори се помжчихжъ да докажжтъ неконституционността му.

Казахъ по-рано, че има специаленъ законъ, утвърденъ съ указъ прѣвъ 1897 год., който разрѣшава на правителството, специално на Министерството на Финансиитѣ, да търси пари, когато му се укажѣ нужда, за постройката на железницитѣ и пристанищата — заблѣжете това добръ — да заеме пари срѣщу съкровищци бопове по условия, каквито ще се намѣржтъ най-сподни на пияцата, като се старае, щото срокътъ да не надминава повече отъ една година и, колкото се може, условията да сж по-износни. Цѣльта на тоя законъ е очевидна. Народното Събрание знаеше — и дѣйствително положението бѣ таково — че ние не сме осигурени съ тѣй нарѣчения голѣмъ заемъ отъ 142 милиона лева. Ние не знаехме, че ще ни се дажджъ опциитѣ въ она моментъ, когато потрѣбватъ. Ние знаехме, че заинтересуваната Лендеръ-Банкъ ще гледа свои интересъ, ще гледа положението на пияцата и, най-сетнѣ, ще гледа да дѣйствува по разни други съображения, които произлизажжъ отъ борбата, която имахме съ Компанията на источнитѣ железници до настояще врѣме и която е утихнжла само отъ нѣколко деня, вслѣдствие на направенитѣ ни споразумѣния съ она голѣма финансова група, къмъ която принадлежи Компанията на источнитѣ железници. По тия и други различни съображения, ние, като прѣдвиджжме, че тая банка може да ни прави спжнки; като се прѣдвидѣ, че държавата може да се намѣри безъ пари, а пакъ има ангажирани вече важни държавни прѣдприятия, разврѣши се на правителството, ако може да намѣри пари въ такъвъ

случай срѣщу съкровищни бонове въ размѣръ отъ 20 милиона максимумъ, да ги земе и употреби за цѣлта. Затова, азъ мисля, че туй рѣшение на Народното Събрание не може да се критикува, не може да се осжда; защото то е рѣшение, което е диктувано отъ прѣдвидливостъ, то е такова, което има за цѣль да се направятъ нуждитѣ работи на държавата и, най-сетнѣ, то е рѣшение, което е насочено да запази интереситѣ на държавата, да не остави да се прѣустановятъ започнатитѣ прѣдприятия и да не остави да се компрометира нашиятъ кредитъ. Сега, защо е вотирано Народното Събрание строеніето на извѣстни желѣзници и право ли или криво е това нѣщо, мисля, че не е сега въпросъ да се дискутира. При вотираніето на всѣка желѣзница, при одобряваніето на всѣки търгъ това се е разисквало, и защото Народното Събрание е било убѣдено, че сж полезни, че сж необходими, затова ги е утвърдило. Но единъ пътъ като е вотирано да се почне едно държавно прѣдприятие; единъ пътъ вотирано отъ което щете Събрание, не отъ васъ само, но ако щете и отъ вашитѣ прѣдпественници, то вашата честъ, честта на народното прѣдставителство изисква да се помогне при създаденото положение, при което сме трѣгнали, да се не сипраме на срѣдата на пхля си и да се не посраимъ. Нѣщо повече; трѣбваше да се взематъ мѣрки, трѣбваше да се направи нѣщо по-патриотическо отъ това, за да се даде възможност на правителството да се прѣдпази. И сега какво е направило правителството по силата на тоя законъ? — То се ползува отъ него и търси пари и ги намѣри въ размѣръ на 3,689.700 л. въ Bresslauer Disconto-Bankъ въ Берлинъ, а послѣ, като видѣ, че тая сума е твърдѣ нищожна, твърдѣ малка, намѣри и въ Лендеръ-Банкъ и въ нейнитѣ съдружници въ размѣръ на 10 милиона. Сега, нарушило ли е правителството Конституцията? — Съвсѣмъ не. Конституцията запрѣщава на правителството да сключи заемъ, безъ законъ, вотиранъ отъ Народното Събрание, безъ неговото пълномощие. Това е безспорно. Азъ, като Министръ на Финанситѣ, никога не съмъ искалъ да потжквамъ Конституцията, защото това би значило да ангажирамъ държавата за въ бъдѣще, безъ да съмъ слушалъ нейния гласъ, който е гласътъ на Народното Събрание. Но въ дадения случай има единъ законъ, който опълномоощава правителството да сключи такъв заемъ и въ който е опрѣдѣленъ и начинътъ, по който може да се сключи заемътъ, а така сжщо и максимумътъ на заема. Опрѣдѣленъ е размѣрътъ на заема, опрѣдѣлено е и срѣдството, по което трѣбва да се добие тоя размѣръ — съкровищни бонове — опрѣдѣленъ е и максимумътъ на срока, за който трѣбва да бжде сключенъ, и върху него се базира цѣлата тая операция. И въ единия и въ другия случай, държавата е издала съкровищни бонове срѣщу заетитѣ пари. Сега казватъ нѣкои: вие сте дали и облигации. Да, облигации сж дадени, за да гарантираме съкровищнитѣ бонове, защото обстоятелствата бѣхъ толкова тежки, бѣхъ толкова мжчни, и не само за България, ами и за общевропейското положение, че хората не искахъ да се изложатъ на рискъ и да дадатъ пари, безъ да бждатъ много добрѣ усигурени. Азъ свършвамъ, колкото се касае до повдигнатия въпросъ

за неконституционалността, като казвамъ, че не може да се говори за неконституционалностъ, за тжкване Конституцията, защото не е потжкана; тя си стои рахатъ, почитана и уважавана отъ правителството и отъ всички. Може да се говори само за сгодността на заема. Може да се говори: тоя заемъ, сключенъ по силата на еди-кой законъ, сгоденъ ли е или не е сгоденъ; правителството могло ли е да направи нѣщо по-добро или не е могло, и, ако щете, позволено е да се поплаче малко по тоя поводъ, за паданіето кредита на България, за опростителността на режима и пр. и пр. — това е позволено.

Сега, въ този редъ на мисли, азъ искамъ да обединимъ тоя контрактъ, като е конституционенъ и редовенъ отъ формална страна, да ли е сгоденъ и да ли е сключенъ наврѣме, споредъ потребноститѣ на държавата. Като пристѣпямъ къмъ това, моля ви да обърнете внимание на врѣмето, когато е сключенъ тоя. Той е сключенъ прѣвъ Юлий мѣсець, както това показва датата. Въ Юлий мѣсець ние бѣхме въ разгара на нашитѣ постройки; тогава сж най-голтмитѣ лѣтни дни и тогава прѣдприемачитѣ прѣдставляватъ най-голтми ситуации. Въ Юлий мѣсець настѣпятъ и купонитѣ на нашитѣ дългове, и то най-голтмиятъ платежъ отъ три милиона и двѣстѣ и толкова хиляди лева. Прѣдставете си, че къмъ него врѣме бѣше извършена отъ прѣдприемачитѣ и една работа за не по-малко отъ 10—12,000.000 л. и тия пари трѣбваше да се плащатъ. Държавата ни има винаги затруднения въ своитѣ постжпления прѣвъ тия мѣсеци, защото прѣвъ първото полугодие нашитѣ прѣки даждия твърдѣ мжчно постжпватъ. Хората трѣбва да се чакатъ да прибѣржатъ жетвата, за да си платятъ поземелния налогъ. Прѣвъ работнитѣ мѣсеци сж оскудни и постжпленията отъ митницитѣ, защото най-голтмитѣ наши постжпления отъ митницитѣ сж прѣвъ пролѣтъта и есенъта. Прѣвъ тия мѣсеци не работятъ спиртнитѣ и другитѣ фабрики и акцизитѣ не донасятъ своитѣ доходи. Държавата при такова положение на работитѣ, както всѣка друга година, така и тая, естествено, трѣбваше да се намѣри въ мжчнотия прѣвъ това врѣме, по тая година тая мжчнотия бѣше още много по-голтма по двѣ причини. Първата причина е, че тая година слѣдваше слѣдъ 1897 год., която знаете какъвъ погромъ, какво злощастие донесе въ хозяйството и какво всеобщо унищожение на реколтата донесе, и какъ тия стихийни нещастия заплашвахъ на една минута съ гладъ нашата страна. Това бѣше първото полугодие, което иде слѣдъ тая година, и прѣвъ Юлий мѣсець трѣбваше да настѣжи, при многото интензивно работение въ постройкитѣ, това положение, което неизбежно слѣдва подиръ една такава гладна година, подиръ една разрушителна година. Независимо отъ тия условия, които може да се каже сж чисто, специално български, имаше при това и една криза въ цѣла Европа. Американско-Испанската война бѣше въ разгара си, сжчнотията на паритѣ бѣше всеобща и, до колкото знаехъ, прѣвъ тоя периодъ, освѣтъ гръцкия заемъ, който се сключи подъ гаранцията на три най-могжществени, най-велики държави, освѣтъ гръцкия заемъ, казвамъ, никой другъ не се сключи. Хлопахъ всички, които имахъ нужда отъ пари, и никому не се отворишъ

вратата, никому не се дадох пари; защото всички банкови учреждения се намървах в една криза; акциите им бяха спаднали значително, та и до сега не са се много поправили. И, въ добавък, имаме това голѣмо сътресение, което излезе отъ обезцѣненето на испанскитѣ книжа, обезцѣнение, което е довело до два милиарда лева загуба за кредиторитѣ на Испания. Въ това именно врѣме на насъ трѣбвах пари, за да продължаваме работитѣ, за да не фалираме, за да не спремъ прѣдприятията, защото спирането имъ би значило да изгубимъ този капиталъ, който държавата е хвърлила въ земята. И какво направи тогава правителството? — Сключва единъ заемъ — азъ не го наричамъ авансъ, а въ угода на опозиционнитѣ оратори, признавамъ го, че е заемъ. Какво отъ това слѣдва? Заемътъ се отпуща и срѣщу съкровищни бонове: Азъ по-послѣ ще опрѣдѣлъ и това различие, за да покажъ на г-на Теодорова, че и азъ разбирамъ какво нѣщо е авансъ, поне колкото него, ако не малко повече отъ него. Но допускамъ, че е заемъ по извѣстни условия. (Найчо Цановъ: По-голѣмъ самохвалець) Поне колкото Васъ разбирамъ. Имате контракта въ рѣчѣтъ си. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Неуприлично е сами да се хвалите!) — Този заемъ е сключенъ съ 6% лихва и 1% комисиона. Тежко ли е това? — И азъ самъ въ прѣдложението си къмъ законопроекта, казвамъ, че не е легко. Ние, по нашето икономическо положение, въ сравнение съ другитѣ държави намъ съсѣдни или не съсѣдни, имаме пълно морално право да очакваме единъ много по-добъръ кредитъ въ всѣко врѣме. Положението, обаче, за което говоримъ, не е нормалното положение на България, не е нито положението на бждѣщето, нито на настоящето; то е само врѣменно положение, създадено отъ исключителни обстоятелства, гдѣто сме въ разгара на нашитѣ постройки, плюс отъ общественото европейско положение, въ което и по-голѣми държави не можахъ да утърпимъ, тъй като Английската банка повдигна шконто си съ повече отъ 25%, т. е. отъ 3 на 4%, Французската — съ 2 на 3%, въ Берлинъ — на 7%; сщо въ Петербургъ и т. п. (Маню Бояджиевъ: Още единъ плюсъ имаше!) Може да има. — Какъвъ е нашиятъ заемъ? — 6% лихва и 1% комисиона. Сега, ще ми кажете: защо не намѣрихте да сключите заемъ на по-добри условия? Мислите ли, г-да, че ние прѣдложихме тия условия? Не. Ние искахме и търсихме да добиемъ по-сгодни условия, но хората сж си направили смѣтката тъй и казватъ: направете тази смѣтка и вие. Г-нъ Д-ръ Теодоровъ по онова врѣме правеше смѣтка въ в. „Народни Права“ — има цѣлъ редъ статии, които може да ви цитирамъ — въ който пишеше, че не вѣрва, че сме могли да намѣримъ заемъ и даже казваше, че е немислимо да сключимъ ние такъвъ заемъ съ 6% лихва. Три статии писахъ, едната отъ които носеше заглавие „батакчилжъ“, и казвахъ: какъ така? Кой ще се намѣри да даде на нашето правителство заемъ съ 6% лихва, когато българскитѣ книжа струватъ 91 и даватъ 6%. Възможно ли е банцитѣ да дадатъ al-ragi 100 и да не искатъ никаква емисия, а да вземжтъ 6%, когато много по-лесно могатъ да купжтъ българскитѣ книжа, които даватъ 6% лихва и

струватъ само 91 и въ какъвто случай направена смѣтката, излиза лихвата 7%? (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Азъ не знаехъ, че има комисиона!) Да, това не знаехте, защото имаште на рѣчѣ прѣписъ само отъ контракта, а не и отъ писмото къмъ него. Вие бяхте съблазнили единъ дребень чиновникъ отъ Министерството на Финансиитѣ да ви даде единъ прѣписъ, едно копие отъ контракта, който чиновникъ си изгуби службата заради това. Това бѣше некоректно. Въ самия контрактъ е казано, че ще се прѣдложи на одобрене отъ Народното Собрание и нѣма защо да се крие отъ публиката, но най-възмутителното е: защо да се съблазняватъ такива хора, като литографшици, да издаватъ вънъ държавни книжа и да се учжтъ да нарушаватъ дълга на службата си? (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Това не е вѣрно! — Христо П. Славеиковъ: Контрагентитѣ сж дали прѣписъ отъ контракта!) Не имъ бѣше попаднало писмото за комисиона, а само контракта. Оставихъ ги да се лутатъ въ мъглата. И какво казахъ тѣ? — Казахъ си, че тукъ трѣбва да има емисия чиста не по-малко отъ 89. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Недѣйте се расправя съ в. „Народни Права!“ Расправяйте се съ насъ тукъ, които говорихме!) И казвахъ, че българското правителство ще трѣбва да получи вѣроятнo само 89 за сто. Като направихъ смѣтка, намѣрихъ, г-да прѣдставители, (Вѣлко Нейчовъ: Г-не прѣдсѣдателю! Молжъ да не прѣсичатъ оратора!) намѣрихъ, г-да, че трѣбва да сме заплатили ни повече, ни по-малко 28% лихва за този заемъ. Отговори имъ в. „Миръ“, че не е 28%, но че безъ емисия е взетъ заемътъ и отъ ефективната му стойностъ ще се плаща 6%, а за другитѣ условия не се говори нищо. Казвамъ, че тогава сами нашитѣ опозиционери не вѣрвахъ, че сме могли въ него положение да сключимъ такъвъ заемъ и се старахъ да убѣджтъ българската публика, че българското правителство не могло да намѣри пари съ лихва по-евтина отъ 28%. Сжщата смѣтка ни казахъ и банкеритѣ. „Вие искате да ви дадемъ съ 5%. Много хубаво; добръ сте си направили смѣтката; но ние не можемъ да ъ приемемъ. Ние, гдѣто ще дадемъ съ 5% и 1% комисиона, по-хубаво ще купимъ вашитѣ книжа по 91 за сто и сега вашитѣ Князь, понеже ще отива въ Петербургъ, може да стане подобрѣние, да се покачи курсътъ на вашитѣ книжа на борсата и ние ще спечелимъ по 2%, а ако ви дадемъ сега заемъ съ 5%, ще изгубимъ по 1%. Сега паритѣ сж сжпки. Въ Берлинъ шконто се е повдигнало на 6%; какъ ще ви дадемъ ние заемъ съ 5%? Ако щете, казахъ, вземете.“ И ние, при това положение на работитѣ, не можахме да диетуваме условията си на борсата, а трѣбваше да вземемъ пари на заемъ по каквито условия ги намѣримъ. Вината не е наша. Вината е, че заемътъ отъ 1892 год. не е усигуренъ, а, отъ друга страна, постройкитѣ отивахъ съ една много по-голѣма брѣзина, отъ колкото, може би, ние сами ги очаквахме. И заемътъ, при такива условия, се сключи съ 6% отъ цѣлата сума, напълно броеви 10,000,000 л., съ 6% лихва и при комисиона 1%. Не можахме, г-да прѣдставители, да изтържнемъ по-изгодни условия. Говорихме на тия хора, прѣвжнихме прѣговоритѣ, отидохъ си веднажъ въ Парижъ,

дойдох втори път, всички аргументи имъ приведохме, но по силата на обстоятелствата, вслѣдствие на общото положение въ Европа главнимъ образомъ, и, частно, нашето положение, принудихме се да вземемъ по-скоро пари и да сключимъ този заемъ. И азъ не считамъ, че съ това се пакърпява нашиятъ кредитъ; не вѣрвамъ, че съ това се унищожава той, защото това не е заемъ за 30, 60 или 80 години, както обикновено се правятъ държавнитѣ заеми и отъ висотата на лихвитѣ, на които се опрѣдѣля кредитътъ на една държава. Това е, както видите, единъ кратковрѣмененъ заемъ за 6 мѣсеца, съ 6% лихва, и при който се плаща 1% повече комисиона, за да вземемъ пари, за да се улеснимъ, и отъ което не може да се сѣди въ дадения случай нито за кредитоспособността на държавата. Отъ тогазъ пасамъ ние имаме нѣколко прѣдложения направени и съ по-изгодни условия, 5% лихва и емисия много добра, за сключаване на единъ много по-голямъ заемъ. Вие, прочее, виждате, че това, което не можеше да се направи прѣди 3—4 мѣсеца, можа да се направи послѣ 6 мѣсеца. Но насъ обвиняватъ вслѣдствие на това, че като сме сключили този заемъ съ 6% лихва и комисиона 1%, били сме рюнирали българския кредитъ. Това е, г-да прѣдставители, което можахме да направимъ. Имаше и други държави — не искамъ да цитирамъ имена — министритѣ на които шестъ пѣти ходихъ и стояхъ по нѣколко врѣме да търсѣтъ пари, но не можахъ да намѣрѣтъ ни съ 8%. Не можахъ по никой начинъ да намѣрѣтъ. (Христо П. Славейковъ: Сърбия!) Не е само една държава... (Никола Хр. Габровски: Вие сами намирате негодни условията!) Азъ съмъ откровенъ и не искамъ да кажъ, че това е, което дѣйствително отговаря на нашия кредитъ. Това съмъ казвалъ на вредъ и сега тукъ, като го подчерквувамъ, искамъ да остане напечатано, да се чете, че не е това мѣрилото, не е този критеримътъ, по който трѣбва да се опрѣдѣли нашиятъ държавенъ кредитъ. Койкото до условията на тоя заемъ, тѣ сж при даннитѣ обстоятелства годни. Ако се касаеше, г-да, за единъ дългосроченъ 100 милионенъ заемъ, азъ нѣмаше да подпишъ. По-скоро азъ щѣхъ да прѣставя да бѣджъ министръ, отъ колкото да подпишъ. Но това е за единъ малкъ, кратковрѣмененъ заемъ, за 6 мѣсеца, както ви казахъ, който въ разгара на единъ европейски кризисъ и при нашето положение, каквото бѣше, азъ разбирахъ, че може да се сключи, и поради това и подписахъ контракта. И вие, които живѣте въ България и знаете положението какво бѣше, ще ми отдадете, надѣвамъ се, право, че внесохъ тия пари въ страната. А знаете, че тогава опозиционнитѣ вѣстници, съ които има доста афинитетъ вѣстникътъ на Д-ра Теодоровъ, казахъ: защо не направи българското правителство да влѣзжъ пари отъ вънъ? — Това бѣше прѣди заема. — Само то създаде тази криза; то, правителството, пакъ трѣбва да намѣри заемъ и да ввара въ страната пари, защото иначе ние пропадामе. Това тѣ казвахъ прѣди да се сключи заемътъ, като мислѣхъ, че не ще може да се сключи; но като сключихме заема, казахъ: лошо сте направили; ама не трѣбваше да бързате; трѣбваше да стоите, да чакате; трѣбваше

да се борите, а вие прибързахте, вие сте вземали заемъ съ 28%.

Г-да прѣдставители! Веѣка една борба трѣбва да си има и границитѣ. Борете се тамъ, г-да, гдѣто имате още шанси да надвиете, а тамъ, гдѣто виждате, че ще ви надвижтъ, тамъ трѣбва да прѣкратите борбата, прѣди да сте паднали. И борба неразумна да водите, не разбирамъ; разбирамъ да водите борба разумна, борба честна и до тамъ, до гдѣто може да се води. Вие не сте да не знаете, че прѣзъ течението на тази година се похарчихъ за постройки по-много, отъ колкото веѣка друга година, защото се намѣрвахме въ разгара имъ. Ние строимъ паралелната линия, строимъ линиитѣ Русе — Търново и Гевдже — Девня, строимъ още двѣтъ пристанища, и трѣбваше да се доискаратъ; трѣбваше да доправимъ линията София — Романъ, а и линията Романъ — Шуменъ, която се намѣрва въ най-големия си разгаръ, и тя е въ по-големата си частъ почти привършена, почти и исплатена. При такива условия, вие виждате, че общата сума на ангажиранитѣ да се похарчатъ тази година пари бѣ повече отъ 18—19,000,000 л. за постройки само. Виждате, слѣдователно, че ние не можехме да се спремъ на кръстопѣтъ зарадъ $\frac{1}{2}$ или 1% комисиона и да изложимъ българското съкровище; не можехме да рискуваме честта на България. За туй ние сключихме този контрактъ. Добъръ ли е, лошъ ли е, оцѣнете го сами, г-да прѣдставители, като не испущате изъ прѣдъ видъ и обстоятелствата, при които се той сключи.

Сега, направихъ се по-пататкъ нѣкои критики върху гаранцията, която сме дали. Каза се: защо сте унизили България да дадете за гаранция два пѣти по-много облигации, отъ колкото е сумата. Сумата е 10 милиона, а вие, казватъ ни, сте дали облигации за 20 милиона. Най-напрѣдъ, г-да прѣдставители, за насъ развѣржтъ на гаранцията не значеше нищо, защото ние нѣмахме намѣрение и не се бояхме, че ще докараме работата до тамъ, щото да ни конфискуватъ гаранцията. Ние искахме да се не боижъ нашитѣ кредитори, ние искахме да бѣджтъ гаранцирани тѣ, че нѣма да изгубжтъ паритѣ си, и затова имъ дадохме гаранция, каквато тѣ искахъ. Не е за първъ пѣтъ сега, дѣто българското правителство сключва заемъ срѣщу двойна стойност на цѣнни книжа. И по-напрѣжниятъ заемъ, който се исплати прѣзъ Мартъ мѣсець отъ четвъртата опция, бѣше съ 60%. Не трѣбва да мислимъ, че облигациитѣ, като сж издадени за 100 л., че струватъ 100 л. Ние ги даваме на хората по 89, и тѣхниятъ курсъ не е както курсътъ на наполеона — веѣкога 20 лева златни. Като ги даваме по 89, тѣ могатъ да станжтъ 80, могатъ да стажтъ и 75, и понеже хората се боижтъ отъ такъвъ рискъ, то винаги, когато даватъ пари, искатъ щото рискътъ да остане за смѣтна на длѣжника, държавата... (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: При добъръ кредитъ може да минжтъ и at-pari!) Да, може да минжтъ и at-pari. Та казвамъ, че хората се боижтъ и искатъ, въ случай че цѣвнитѣ книжа паджтъ отъ цѣната си, да не изгубжтъ въ такъвъ

случай тѣзи, които даватъ заема. И тукъ разбирѣтъ на гаранцията нѣмаше никаква стойностъ за насъ. За насъ имаше стойностъ да ни се даде сума достатъчна, за да можемъ да удовлетвориимъ своитѣ нужди.

Сега, нѣкои казахъ: ами ако рѣкнѣтъ да продаждѣтъ облигациитѣ безъ никаква цѣна? Г-да прѣдставители! Азъ никога не съмъ се боялъ, на и сега се не боя, че нашиятъ кредитъ ще пропадне до такава степенъ, щото нашиятъ облигации отъ 100 да слѣзнѣтъ на 50. Това е немислимо. Кредиторитѣ ни иматъ право, ако ние не ги удовлетвориимъ на врѣме, да продаждѣтъ нашиятъ облигации по дневния курсъ на борсата и да се удовлетворижатъ. Но азъ никакъ не се боя и не мисля, че България ще дойде до това дѣреже, щото да загуби въ това отношение. Ние сме отстѣпили нашиятъ облигации срѣщу шестъ-процентовия заемъ по 89. Продаваме ги за 89, а ако рѣкнѣтъ да ги вземѣтъ, ще ги вземѣтъ и ще ни платѣтъ по толкова. Въ това врѣме, когато сключвахме заема, нашиятъ облигации бѣхъ 91 — все пакъ не бѣхъ дошли да спаднатъ до 89. Ние, като знаехме, че България не е въ надвечерието на една авантюра, не е въ надвечерието на една война, като знаехме, че тя има да прѣслѣдва една мирна политика, за да се развива вжтрѣшно, за да се развива икономически, чрезъ дооскарването на пристанища, желѣзници и други постройки, не се бояхме, че нашиятъ цѣнни книжа въ продължение на шестъ мѣсеци ще могатъ да паднатъ до 87, 86, 85 или 84. Вънъ отъ това, ние имахме тази сигурностъ, че като сключимъ заема, на 1-й Декемврий т. год. настѣпва срокътъ на петата опция и, слѣдователно, ще имаме слѣдующето положение: или банката ще упражни опцията и ще ни даде стойността на 24,400,000 л. номинални и въ такъвъ случай ще си вземе паритѣ и ще ни даде остатъка, като спадне лихвитѣ за врѣмето, което остава да тече — това е изрично прѣдвидено въ единъ отъ пунктчетѣ на контракта — или пъкъ, ако не упражни тази опция, тогазъ ще имаме свободни тия облигации, защото тя изгубва своето право на опцията и ние все щѣхме да намѣримъ нѣкъдѣ да продадемъ тия облигации за 24 милиона и толкова по 89 или да ги заложимъ съ по-долна цѣна, за да си помогнемъ на кредита, така щото въ никой случай да не загубимъ. (Д-ръ Димитръ Теодоровъ: Щомъ се унищожил контрактътъ, нѣма вече облигации!) Това условие не се прави сега за прѣвъ пѣтъ. Сжщото условие го имаше и при сключването на аванса за 10 милиона и при сключването на онзи за 5 милиона. И тамъ бѣше прѣдвидено и въ всички други контракти за заемъ все ще бѣше прѣдвидено, че когато вие взимате авансъ и давате срѣщу този заемъ залогъ, въ такъвъ случай залогътъ е общо право на залогодържателя и той има право да продаде облигациитѣ. По сжщия този начинъ ние имаме заложени всички облигации по нашиятъ заеми и сме дали право на нашиятъ кредитори, по сега сжществуващитѣ контракти, ако не имъ платимъ купонитѣ, да ни даждѣтъ една сума за 6 мѣсеци и, ако не имъ платимъ, да дойдѣтъ да експлоатиратъ нашиятъ желѣзнопѣтни линии, и, въ случай, че

и послѣ това не платимъ, тѣ да могатъ да ги продаждѣтъ. Това условие е прѣдвидено, но разве вие мислите, г-да прѣдставители, че нашето отечество ще испадне нѣкога до такава положение? Когато вземаме тѣзи задължения, разумѣва се, ние си измѣрваме силитѣ, и азъ съмъ билъ дълбоко убѣденъ, че България, при каквито обстоятелства и да бѣде, като направи правителството апелъ къмъ народа, той нѣма да остави да се опозори България за 10 милиона; ще ги намѣри да плати на чужденцитѣ, за да не ги остави да се подиграватъ съ нейната честъ. И азъ мисля, че съмъ билъ въ това отношение правъ, като съмъ расчиталъ на такъвъ единъ патриотизъмъ. (Ржкоплѣскания.)

Казватъ: вие сте си вързали рѣцѣтъ, за да не можете да издавате съкровищни бонове. Може да издадете за 6 милиона, не за повече. Този укорокъ ни се направил при отговора на Тронното Слово отъ г-на Теодорова и понеже азъ не му отговорихъ тогава, той го повтори сега. Като сме оставили правителството да не издава бонове, унизили сме себе си. Ние направихме това, защото е въ интереса на България. Ние казахме, че намъ не ни трѣбва да издаваме съкровищни бонове, за да исплащаме купони или платитѣ на чиновницитѣ; намъ сж нуждни само за да платимъ за прѣдприятията. Ние нѣмаме намѣрение да вземаме заеми, за да исплатимъ постройкитѣ, а въ сжщностъ да покриваме дефицититѣ въ бюджета. Ние ще употрѣбимъ тѣзи пари исклучително за цѣлитѣ, които си е задала държавата: колкото милиона вземемъ, за толкова линии и пристанища ще направимъ. Може да надмине да направимъ повече отъ онова, което сме прѣдвидѣли съ тия пари, но нѣма да направимъ противното — заемитѣ за линии и пристанища да ги употрѣбяваме за друго. И затова, за насъ бѣше ясно като 2 и 2 4, че нѣма да издаваме съкровищни бонове повече отъ 6 милиона лева максимумъ, и бѣхъ готовъ да го подпишѣ. Това не ни унижава, а ни прави честъ. (Дѣвица ата: А, а!) Вие мислите, че България ще бѣде щастлива когато издаде за 20 милиона съкровищни бонове? Тогава ли ще бѣде щастлива, или когато турне единъ максимумъ на своитѣ нужди и каже: отъ 6 милиона повече не ще издавамъ? Този аргументъ още по-скоро иде да закрѣпи нашия кредитъ, защото, тѣй да се каже, иде да ни убѣди въ нуждата да не прѣвѣшаваме тази граница, да туримъ сами на себе си една юзда, да не пушаме бонове повече отъ колкото ни е пуждно, или повече отъ това, което може да понесе българскиятъ кредитъ. Да се ограничавашъ да не издавашъ повече съкровищни бонове, значи, да менажирашъ българския кредитъ, да пазитѣ паритѣ, а не да ги расточавашъ. Когато вие издавате безконтролно съкровищни бонове и ги харчите всички, тогазъ именно правите едно дѣло, което заслужа укорокъ, а не когато правите противното.

Колкото се касае за другия заемъ у Bresslauer Disconto-Bank, г-да народни прѣдставители, той бѣше въ два съкровищни бона и неговото произведение се исплати отъ сумата на 10-милионния заемъ. Неговото произведение

отиде също за линии, както този заемъ. И, както виждате, съ този 10-милионенъ заемъ, като се исплати първиятъ, ние можахме да продължимъ работитъ, които сме наченали и които възлизатъ близо на 18—19 милиона лева прѣзъ течението на годината. Имаме, вънъ отъ тия 10 милиона лева, текущъ дългъ, въ съкровищни бонове, за 3—4 милиона лева. Сега на 1-й Декемврий попитахме Лендеръ-Банкъ: да ли ще може да управни опцията, и имаме за явление отъ неж, че е готова да брой стойността на двѣтъ опции отъ остатъка 46,500,000 л. ефективъ, ако тази комбинация се осъществи. Било не се осъществи или не, въ всеки случай ще ви кажж, че българското държавно съкровище ще бжде въ състояние да испълни задълженията, които е сключило по този заемъ и че нѣма да настъпи моментътъ, който желажтъ въ сърдцата и душитъ си ораториятъ отъ опозицията. (Тѣвѣйцага: Никой не желее това!) Нѣма да дойде моментътъ да се продаватъ нашитъ облигации по 50%, 60% или 80%. (Ржкоплѣскание.) Вие знаете, г-да народни прѣдставители, че отъ 10—15 дена насамъ, когато курсътъ на всички други държавни книжа е спадналъ съ 2 и 3%, нашитъ облигации, по известно съглашение, което сме направили и което не искамъ сега прѣждеврѣменно да гуждамъ на дискусия, отъ 91 и 92%, както бѣжж напоследне въ Виена, сж се възкачили на 96%, покачили сж се съ 4—5%; слѣдователно, нѣмате опасността, че нашитъ залогодържатели ще отиджтъ да ги продаватъ. Тѣ нѣматъ интересъ да правжтъ това. Тѣ ще вземжтъ облигациитъ споредъ опцията и ще си удържжтъ паритъ, които имъ дължимъ. Нѣма да ги продаватъ, защото ще трѣбва да платжтъ на насъ нѣщо отгорѣ. И до като нашиятъ курсъ може да се прокара безъ да спадне до оная цифра, на която сме продали облигациитъ, ние нѣма какво да се боимъ, че ще дойджтъ врѣмена по-лоши. Този страхъ е илюзоренъ и азъ съмъ увѣренъ, че даже да дойджтъ на властъ хора, въ способността и честността, на които азъ бихъ могълъ много да се съмнѣвамъ, пакъ нашиятъ кредитъ нѣма да отиде тѣй изведнажъ да пострада до толкова, до колкото мислжтъ и очакватъ нашитъ противници. Вждете справедливи, когато ви се говоржтъ нѣща истински. Това, което сме прѣдприели и направили, направили сме го, за да приготвимъ бжджцето. Което сме били длъжни, честно сме го платили, защото кредитътъ на България е най-сжжпото нѣщо, което ни е вржчено чрѣзъ вашето довѣрие къмъ насъ. Ние ще искаме да го оставимъ съ нѣколко точки по-горѣ отъ колкото сме го приели, а не съ нѣколко точки по-долу. (Ржкоплѣскание.)

Прѣдседателъ: Тѣй като никой не иска думата, пристѣпаме къмъ гласуване.

Христо П. Славейковъ: За аванса щѣхте да говорите!

Министръ Теодоръ Теодоровъ: Забравихъ. Другъ пжтъ ще обяснж.

Прѣдседателъ: Ще се гласува. Слушайте, г-да! Ще ви прочетж рѣшението въ окончателна форма: (Чете.)

Рѣшение

за одобряване контракта, сключенъ между правителството, отъ една страна, и Парижката и Нидерландска Банка, Парижката Международна Банка и Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитъ земи, отъ друга, ощо и за произведения расходъ за издължение приврѣменния заемъ на Bresslauer Diskonto-Bank.

Удобрява се контрактътъ, сключенъ на 14-й Юлий 1898 год. между правителството, отъ една страна, и Парижката и Нидерландска Банка, Парижката Международна Банка и Императорската Кралевска Привилегирована Банка на Австрийскитъ земи, отъ друга, за отщипанието на правителството, срѣщу часть отъ V-та опция на 6% държавенъ ипотекаренъ заемъ отъ 1892 год. и срѣщу остатъка отъ II-та опция на 5% държавенъ заемъ отъ 1896 год., единъ авансъ отъ 10 милиона лева златни, както и направеното отъ произведението на този авансъ исплащанне на 3,950.262.77 лева за главница, лихви, комисиона и пр. по направения отъ Bresslauer Diskonto-Bank приврѣмененъ заемъ отъ сжщата година.

Ще се гласува. Молж ония г-да прѣдставители, които одобряватъ прочетеното рѣшение, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Удобрява се.

Молж г-на Папанчева, като докладчикъ на комисията по вжтрѣшния правилникъ на Народното Събрание, да заеме мѣстото си.

Георги В. Даскаловъ: Молж да се отложи докладването на вжтрѣшния правилникъ, защото не е готовъ докладътъ на комисията.

Прѣдседателъ: Понеже спощи ме опълноможихте да се споразумѣж съ г-на Министръ-Прѣдседателя, върху избора и числото на лицата, които ще отиджтъ въ Цариградъ да прѣдставяватъ българския народъ при тържественото освѣщаванне паметника, въздигнатъ въ паметъ на падналитъ руски войници въ врѣме на освободителната война, то имамъ честь да съобщж на г-да народнитъ прѣдставители, че се съгласихме съ г-на Министръ-Прѣдседателя да се испратжтъ слѣдующитъ лица: г. г. Петко В. Горбановъ, Петръ Папанчевъ, Иванъ М. Абрашевъ, Саулъ Камбосевъ, Георги В. Даскаловъ, Никола Ив. Козаровъ и Дмитръ Радевъ. Желее ли Народното Събрание да бжджтъ 7 или 9 души? (Гласове: Да бжджтъ 9 души!) Молж ония г-да прѣдставители, които приематъ, депутацията да се състои отъ 9 души, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Тогавъ, прѣдлагатъ се за членове въ депутацията и г. г. Георги Ив. Михайловъ и Пантелей Наботковъ. Молж ония г-да прѣдставители, които сж съгласни, тая депутация да се състои отъ казанитъ деветъ лица, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Има прѣдложение за отлагане докладътъ по вжтрѣшния правилникъ. Ще се гласува. Молж ония г-да прѣдставители, които желажтъ да се продължава засѣданнето, да си вдигнатъ ржката. (Меншинство.)

Маню Болджиевъ: Рано е още; затуй да се продължава заседанието.

Прѣдседателъ: Ония г-да народни прѣдставители, които желаятъ да се пристъпи къмъ разискване на вжтрѣшния правилникъ, да си вдигнатъ ржката. (Меншество.) И въ единия и въ другия случай е меншество, слѣдователно, останалитѣ въпроси отъ дневния редъ се отлагатъ за идущето заседание.

Найчо Цановъ: Обявете дневния редъ!

Прѣдседателъ: На дневенъ редъ ще имаме докладъ на комисията по вжтрѣшния правилникъ и доклади отъ разни комисии!

Христо П. Славейковъ: Да се тури на дневенъ редъ прѣдложението на г-на Сжслова.

Прѣдседателъ: (Звъни.) Засѣданието се вдига. (Затворено въ 5 часѣтъ послѣ пладнѣ.)

Прѣдседателъ: Д-ръ Георги Янколовъ.

Подпрѣдседатели: { Христо Ивановъ.
Петро В. Горбановъ.
Георги Губидѣльниковъ.

Секретари: { Петръ Папанчевъ.
Жеко Ив. Жековъ.
Петръ К. Бобчевски.
Лука Братановъ.
Никола Ив. Козаровъ.

Секретари: { Иванъ М. Лиловъ.
Иванъ Пецовъ.
Стефанъ Ивановъ.
Георги Н. Юруковъ.
Василъ Ив. Димчевъ.

Секретари: { Боби Лафчиевъ.
Христо Теодоровъ.
Георги Ив. Михайловъ.
Янколъ Донковъ.
Данчо В. Пишмановъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Хр. П. Константиновъ.